

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Volný čas jako hledání vlastní identity prostřednictvím hudby a její vliv na
osobnostní rozvoj člověka

Vedoucí práce: PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D.

Autor práce: Lucie Sommerová

Studijní obor: Pedagogika volného času

Forma studia: prezenční

Ročník: 3.

2012

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum:

Podpis studenta

Děkuji vedoucí bakalářské práce PhDr. Zuzaně Svobodové, Ph.D., za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce, dále Vilmě Manové za jazykovou korekturu práce a poděkování za ochotu patří také respondentům dotazníků.

OBSAH

ÚVOD	5
1 Identita člověka v hudbě	8
1.1 Vymezení pojmu: identita.....	8
1.1.1 Období dospívání.....	16
1.1.2 Odpovědnost jako cesta k dospělosti.....	20
1.1.3 Identita člověka v pozdní adolescenci.....	24
1.2 Vymezení pojmu: hudba.....	25
1.3 Vzájemný vztah identity člověka a hudby.....	28
1.3.1 Nietzsche: O třech proměnách.....	29
1.3.2 Vztah Richarda Wagnera a Friedricha Wilhelma Nietzscheho.....	30
1.3.3 Psychologie hudby.....	35
1.3.4 Člověk jako osobnost hudební a jeho identita.....	36
1.3.5 Vliv muzikoterapie.....	38
2 Výsledky a zhodnocení dotazníků	40
ZÁVĚR	43
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	45
SEZNAM ZKRATEK	50
SEZNAM PŘÍLOH	51
ABSTRAKT	58

ÚVOD

„Jedno člověk mít musí; buď mysl lehkou od přírody,
nebo odlehčenou uměním a věděním.“

Friedrich Nietzsche¹

Volba tématu vznikla při studiu učebních materiálů z našeho oboru, tj. pedagogiky volného času, kde se vyskytl pojem efektivní využití volného času. Při delším přemýšlení nad tímto pojmem, který jsme si později nahradili slovním spojením aktivní využití volného času, vznikla myšlenka, že ono aktivní využití volného času není jen fyzické vybití těla, ale že velký význam má pro člověka i jeho rozvoj po stránce duchovní. Práce vychází z výzkumu, jenž se zaměřil na to, jaké činnosti ve volném čase jsou pro člověka důležité, a který blíže zkoumal, jaké konkrétní činnosti u dotazovaných lidí převládají (viz příloha 1). S vědomím, že téma práce je příliš široké, vznikla bližší konkretizace, tedy užší zaměření se na hudbu, konkrétně pak na hru na kytaru. Další konkretizace byla nutná u samotného pojmu identity člověka. Vycházeli jsme z pedagogických i psychologických slovníků, z knihy Václava Havla *O lidskou identitu*, dále z knihy *Cesta životem* od Pavla Říčana či z *Vývojové psychologie* od Marie Vágnerové apod.

Práce je věnována čistě lidské identitě, a nezaměřuje se tedy na etnickou či národní identitu, popř. problematiku imigrantů. Samotný pojem se váže výhradně k tématu bakalářské práce, zaciluje se tedy na lidskou identitu ve smyslu podílení se na rozvoji člověka. Jako přílohu práce jsme uvedli dva dotazníky, které plní funkci kvalitativního výzkumu. První dotazník, jenž je důležitou součástí práce, nikoliv však její hlavní náplní, slouží ke zjištění, zda je pro mládež, která na kytaru hraje, hudba opravdu důležitá a jak utváří její identitu. Dotazník slouží i jako možnost opřít se o konkrétní doložené výsledky. I zde bylo třeba respondenty omezit, a tak se cílovou skupinou stala mládež v rozmezí 15-20 let. Tato cílová skupina byla vybrána záměrně, neboť právě u ní dochází k největšímu rozvoji osobnosti. Práce již vychází z předpokladu, že se toto období vyznačuje biologickými změnami jedince, ale dále o tom nepojednává. Zabývá se osobnostním rozvojem, nikoli sexuální identitou, vzhledem či fyziognomií těla. Druhý dotazník je výpovědí učitele hudby, který

1 Koubová, V. *Friedrich Nietzsche: Lidské, příliš lidské*. Praha: Oikoymenth, 2010. s. 235. ISBN 978-80-7298-404-6.

může říct, jak hudba rozvíjí žáky z vlastní zkušenosti. Nebudeme vycházet jen z poznatků zjištěných od žáků, ale dotazník nám poskytne zpětnou vazbu učitele. Práce se opírá o předpoklad, že člověk a jeho identita se mění a dotváří celý život, proto se nevěnuje jejímu dynamickému vývoji v rozvoji od počátku, ale vymezuje se právě na konkrétní věkové rozpětí. Je zřejmé, že obsáhnout identitu člověka od jeho narození až do smrti by nebylo možné, tím by utrpěla celková kvalita práce. Jejím hlavním cílem, jak bylo řečeno, je dokázat, že aktivní využití volného času není nutně sportovní aktivitou, ale i hudbou lze nacházet svoji identitu. Nechápejme ovšem toto vymezení ve smyslu zjišťování a srovnávání, zda je přínosnější hudba či sport. Cílem práce je dokázat, že hudba dotváří identitu člověka, nepopírá příznivý vliv sportu.

Úvod se zabývá antropologií jakožto vědou o člověku. Pokud se budeme v práci věnovat identitě člověka, musíme si nejprve odpovědět na to, co je vlastně člověk. Další kapitola nastiňuje samotný pojem identity člověka v hudbě. Narazili jsme na skutečnost, že toto slovní spojení, hudební identita, zatím existuje bez toho, aby se mohlo opřít o literaturu, a proto bylo nutné nejprve oba tyto pojmy teoreticky vymezit a až dále o nich pojednávat ve spojitosti. O identitě hovoříme obecně, poté s bližším zaměřením na věkový horizont 15-20 let a následně v souvislosti s odpovědností, která se k tomuto pojmu váže. Hudba je vymezena pouze šířeji, bez objasňování dalších hudebních termínů s ní spojených. Užíváme-li oba pojmy dohromady a zabýváme-li se hudební identitou člověka jako takovou, zaobíráme se nejprve identitou jakožto komunikačním kanálem, který v nás svou výpovědí vyvolává emoce. Opíráme se i o vliv komerce a nebezpečí vzniku nepravdivých informací a zrodu tzv. „lábivé hudby“. Ta vzniká z toho důvodu, že lidé odmítají nové druhy hudby. V tomto kontextu se dostáváme i k otázce autorských práv a k potřebě hudbu chránit coby bohatství a nepodílet na komerci.

Otevíráme problematiku kritiky, jež se stává jen vyjádřením se v negaci, aniž by její původci byli s daným dílem srozuměni. Na základě tohoto tvrzení dokládáme vztah Fridricha Nietzscheho a Richarda Wagnera, kde došlo k tomu, že Nietzsche neměl osobní zkušenost s Wagnerovými díly, přesto je podroboval negativní kritice. V kapitole věnované jejich vztahu se dočteme i to, co bylo příčinou rozpadu nerozlučného přátelství. Vycházeli jsme především z knihy *Wagner a filosofie* od Bryana Mageeho. V předchozí kapitole byl přiblížen Friedrich Nietzsche a jeho pohled na identitu člověka. Pojem hudební identity uvádíme prostřednictvím jeho díla *Jak pravil Zarathustra*, v němž se dočítáme, konkrétně v *Trojí proměně*, jak autor vidí rozvoj člověka od velblouda až po „hrající“ dítě. Další kapitola se dotýká psychologie hudby – osobnosti člověka, který se zabývá hudbou, a zkoumá její vliv na psychiku člověka. Opět tu narážíme na skutečnost, že ani tato věda se neopírá

o poznatky, které by vznikly působením konkrétního pracoviště u nás, a byly by tak podloženy zkušeností. Zaměřili jsme se na autogenní trénink a poté na muzikoterapii, již jsme věnovali celou kapitolu a která je rovněž předmětem zájmu psychologie hudby. Zmapovali jsme i typologie osobnosti „hudebního člověka“ a opět se orientovali na stanovené věkové rozmezí 15-20 let. Zmínili jsme se také o vlastní hudební řeči a uvedli jsme experimenty, které dokazují vliv hudby na duševní vývoj člověka i na jeho inteligenci.

1 Identita člověka v hudbě

„Znáti sebe a sebe vylíčiti obrazem ve výtvoru je největší umění.“

František Krejčí

Než se zaměříme na vzájemný vztah identity člověka a hudby, je nutné od sebe oba pojmy nejprve oddělit. Narážíme totiž na skutečnost, že o pojmu hudební identita člověka nenacházíme žádné literární zdroje. I psycholog Marek Franěk tvrdí, že hudba je z pohledu psychologie velmi neprozkoumaná oblast. V této oblasti se sice podařilo vymezit osobnost hudebníka, ovšem z pohledu jeho typologie, nikoli rozvoje jeho identity (viz kap. 1.3.3 Psychologie hudby).²

Oba pojmy nejprve rozdělíme ve snaze o schopnost vidět je v souvislosti a uvažovat o nich ve vztahu i přes nepřítomnost literatury, o kterou bychom se mohli opřít. Cílem dalších kapitol není jen objasnit dva pojmy, jež již mají své vymezení, ale pojednat o identitě člověka v hudbě.

1.1 Vymezení pojmu: identita

„Chceš-li sám sebe poznat, hled', jak to druzí konají, chceš-li jiným porozumět, pak se podívej do vlastního srdce.“

Friedrich Schiller³

Slovník cizích slov vyznačuje identitu jako shodnost či rovnost. Citují: *„Identita je úplná stejnost, totožnost. Zjistit identitu znamená zjistit, o koho jde, kdo to je.“*⁴ Slovník dále uvádí chápání identity z filozofického úhlu pohledu. Tento pohled je velmi důležitý pro správné pochopení pojmu. V tomto kontextu ji můžeme sice chápat jakožto totožnost, jak již bylo řečeno, ale je třeba mít na

² Srov. <http://jakub.hucin.cz/hudba.html> [cit. 2012-03-14].

³ Cmíral, A. *Hudební pedagogika pro Konzervatoře, hudební školy a soukromé studium*. Praha: Jednota hudebních stavů, 1937. s. 25. ISBN nevedeno.

⁴ Klimeš, L. *Slovník cizích slov*. 4.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. s. 275. ISBN nevedeno.

zřeteli, že nikdy nemůžeme mluvit o naprosté totožnosti.

S tímto tvrzením souhlasíme. Už samotný pojem identity poukazuje na důležitou skutečnost, a to tu, že všichni jsme odlišní a každý člověk je neopakovatelná jedinečná bytost. Pokud budeme z tohoto předpokladu vycházet, musíme uznat, že i proto je celé téma antropologie natolik složité vymezit bez pochybností a otázek. Těžko lze obecně definovat pojem, pokud vyvstává fakt, že každý člověk je rozdílný. Proto i když se pokusíme zmiňovaný pojem, z perspektivy této problematiky tolik lákavý, definovat, naše definice nevyjadřuje úplnou pravdu. Pokud se řekne identita, každý z nás ji bude formulovat jinak, neboť každý z nás se identifikuje s něčím jiným.⁵

V *Psychologickém slovníku* autorů Pavla Hartla a Heleny Hartlové se tento pojem objevuje také jako totožnost. Doslova uvádějí: „*Identita je totožnost; vztah mezi dvěma nebo více předměty, jevy, které se shodují ve všech vlastnostech, prožívání a uvědomování si sebe sama, své jedinečnosti i odlišnosti od ostatních; soubor rysů, podle nichž je jedinec znám v určité specifické skupině. Identita aktuální představuje, co jedinec skutečně je, na rozdíl od potencionální identity, která spočívá v nerealizovaných vlastnostech; jedinci v adolescenci obvykle prochází krizí identity*“ (viz kap. 1.1.1 Identita v adolescenci).⁶

V knize *Obecná psychologie* pojímá Milan Nakonečný identitu následovně: „*Osobností se člověk stává se vznikem vědomí já, tj. v období před dosažením třetího věku, kdy si začne uvědomovat svou sociální jedinečnost a totožnost; v té době začne používat zájmeno já a moje a jeho chování se stává výrazně egocentrickým, sebestředným.*”⁷ Dítě si je v tomto věku vědomo toho, že se fyzicky liší od ostatních, a uvědomuje si svou identitu, která se uplatňuje a odkrývá prostřednictvím sociálních vazeb s okolím. Na své „já” hledí prostřednictvím sebepojetí a klasifikace sociálního okolí. Sebepojetí je v knize vymezeno takto: „*Soud o sobě samém a s tím spojený sebecit, tj. přisuzování si určitých vlastností a jejich pocitová sebereflexe; tj. naprostá většina má pozitivní obraz sebe sama; pokládá se za inteligentní, zajímavé atd.*”⁸ Ukazuje se, že sebepojetí, tedy rozumějme pohled člověka na sebe samého, je důležitým prvkem, který se odráží na celkovém rozvoji osobnosti člověka, jeho identitě. Proto uvedeme i další pohledy na tento pojem.

5 Srov. Klimeš, L. *Slovník cizích slov*, s. 275.

6 Hartl, P.; Hartlová, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. s. 221-222. ISBN 80-7178-303-X.

7 Nakonečný, M. *Obecná psychologie*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2006. s. 118. ISBN 80-7040-922-3.

8 tamtéž, s. 118.

Pavel Hartl říká, že sebepojetí je: „*Představa sebe sama, jak jedinec vidí sám sebe; zdůrazněna poznávací složka, na rozdíl od sebeoceňování; zahrnuje i kognitivní mapy.*”⁹ Hartl a Hartlová v *Psychologickém slovníku* uvádějí, že sebepojetí je: „*To, jak jedinec vidí sám sebe; zdůrazněna je poznávací složka, na rozdíl od sebeúcty; a její součástí je sebedůvěra.*”¹⁰

Každý člověk se snaží o to, aby byla klasifikace vůči jeho osobě kladná, má přirozenou tendenci „zalíbit se” či být oblíbený pro pocit, že mu nehrozí vyloučení ze společnosti. Hovoříme o snaze získat pozitivní zpětnou vazbu ke své osobě a zamezit opaku, tj. evaluace a devaluace ega. Mezi základní principy lidské psychiky patří princip psychické rovnováhy. V tomto kontextu jde o rovnováhu mezi naším sebepojetím a klasifikací společenského okolí, což označujeme jako „konsonance sebepojetí a hodnocení sociálního okolí“. Jsou-li tyto dvě složky v nerovnováze, tj. dojde-li k rozdílnému hodnocení sociálního okolí či sebepojetí, mluvíme o tzv. disonanci.¹¹

V této souvislosti lze zmínit i princip hédonismu, kdy se člověk snaží o maximalizaci příjemného a minimalizaci nepříjemného. Člověk ve své podstatě usiluje za jakýchkoli podmínek se vyhnout nepříjemnému, v tomto případě špatnému sebepojetí či hodnocení sociálního okolí, a dosáhnout pocitů, kdy je přijímán druhými i sám sebou, tedy pocitů příjemných. Z uvedeného lze vidět spojitost s egocentrickým zaměřením člověka, která vychází z uvědomělé důležitosti své osoby.

Z předchozího vymezení lze sebepojetí chápat tak, že jde o to, jak k sobě přistupujeme, jak jsme si vědomi svého „já“. Lze ho přirovnat k ego a egovztažné tendenci člověka. Ego člověka se dělí na reálné, tj. to, za koho se člověk považuje, či rozeznáváme ideální ego, tzn. představu o sobě, kdy člověk je tím, kým chce. Síla ega se odvíjí od pocitů spokojenosti a nespokojenosti. Pokud dojde k velkému rozporu, ego klesá a naopak.¹²

Ve své další knize *Sociální psychologie* Nakonečný uvádí, že pojem identity je možné z psychologického pohledu chápat několika způsoby. Identitou můžeme rozumět:

- 1.) „*totožnost se sebou samým,*” tj. vědomí svého „já” i přes psychické a fyzické změny
- 2.) „*ztotožnění se s někým jiným,*” tj. s člověkem, ale i s tím, co je pro člověka významné
- 3.) „*vnitřní soulad osobnosti s jeho osobou,*“ tj. autenticita.

Autenticita, neboli pravost jednání, je ovlivněna tím, že se člověk ne vždy chová v souladu se svými postoji. Hovoříme o tzv. hraní rolí, kdy se člověk dostane do situace, která si žádá určitou dávku přetvářky v rámci společenské konvence. Erving Goffman tvrdí, že „*všichni lidé hrají divadlo*“. Ona

9 Hartl, P. *Psychologický slovník*. Praha: Budka, 2003. s. 185. ISBN 80-9015-490-5.

10 Hartl, P.; Hartlová, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. s. 524. ISBN 80-7178-303-X.

11 Srov. Nakonečný, M. *Obecná psychologie*, s. 118.

12 Srov. Nakonečný, M. *Psychologie osobnosti*, s. 43-44.

neautentičnost není žádána, pokud chceme být oblíbeni ve společnosti a chceme, aby správně fungovaly veškeré naše vzájemné interakce s okolím.¹³

Pavel Říčan vymezuje identitu takto: „Mít identitu znamená znát odpověď na otázku, kdo jsem, znát sám sebe, rozumět svým citům, vědět, kam patřím, kam směřuji, čemu doopravdy věřím, v čem je smysl mého života. Znamená to jistotu sebou samým, zodpovědnost za své činy, realistické sebevědomí, znalost všech možností a mezí. Znamená to být pevně zakotven v tradici a podílet se aktivně na tvorbě budoucnosti, osobní i společenské. Znamená to vědět o své jedinečnosti, znát své nezaměnitelné místo, svou nenahraditelnost – a to všechno nejen intelektem, nýbrž celou hloubkou své bytosti, mít podíl na vlastním životě.“¹⁴

Hledání identity Říčan rozumí jako procesu, kdy člověk poznává sám sebe. Dále hovoří o identitě jako o kontinuitě. Říká, že člověk, který je zralý, si je vědom vnitřních souvislostí svého života a je schopen se pro tyto souvislosti prát. Nebojí se bojovat za to, aby tuto kontinuitu ochránil, pokud je ohrožena. Tou hrozbou může být např. vliv bezprostřední situace, kdy je člověk pod tlakem. Říčan tvrdí, že nejde o to, že by člověk nestál o neměnnost, nikoliv. Bojí se toho, aby příchozí změny byly dobře zpracovány a nedošlo v jeho nitru k chaosu. Je důležité a žádané, aby člověk byl schopen jasně říci, co chce, potom jedná prostřednictvím oné kontinuity. Souvisí s tím i vědomé „já“. Vlastní „já“ nikdy nedělá nic proti mé subjektivní vůli. Jsem to vždy já, kdo je schopen se rozhodnout a jednat sám za sebe. Je plným uvědoměním si své jedinečnosti. Pokud si uvědomíme, že i přes to, že je na světě několik miliard lidí, nikdy nenajdeme nikoho, kdo by byl stejný jako jeden každý z nás. Je to fascinující. I přes tuto skutečnost a myšlenku, že jde o něco ohromujícího, je třeba si dát pozor. Je dobré mít na zřeteli, že při tomto vnímání své vlastní osoby je nutné vymanit se ze své sebestřednosti. Ano, vždy jde o nás samé, ovšem vždy budeme ve společnosti a ve vztahu k lidem. V souvislosti se společenskou odpovědností každého z nás a společenským posláním se toto jednání bude vždy chápat až nezdravě individualisticky. Na otázku „kdo jsem“ člověk, podle Říčana, odpovídá svými hodnotami a postoji. Na čem a na kom mi vlastně záleží a o co mi jde? Chci mít něco společného s druhými? To jsou časté myšlenky člověka, který si je vědom toho, že je bytostí společenskou, nikoliv individualistickou.¹⁵

13 Srov. Nakonečný, M. *Sociální psychologie*, s. 70-71.

14 Říčan, P. *Cesta životem*. Praha: Pyramida, 1990. s. 232-233. ISBN 80-7038-078-0.

15 Srov. tamtéž, s. 234-235.

Umění poznat sám sebe označujeme jako schopnost sebepoznání, jež je podmínkou pro sebeurčení. Sebeurčení člověka je důležitým procesem, kdy člověk je na základě uchopení sebe sama způsobilý k tomu, aby se mohl dále rozvíjet a nenechal si vnutit jiné cizí formulace svého vlastního „já“. Pouze za předpokladu, že je člověk schopný poznat sám sebe, není možné, aby sebou nechal druhými manipulovat. Pokud si je opravdu vědom sebou samým, je schopen sebepoznání, a tak je i možné, aby definoval sám sebe, neboli určil sebe sama. Nikdo z nás se nemůže cítit spokojeně, pokud ví, že není schopný sebepoznání a následného sebeurčení. V důsledku potlačování sebe sama a dopuštění se toho, že je s člověkem manipulováno, může dojít ke dvojitmu řešení této situace. Buď vše prožíváme uvnitř, a dochází tak k psychosomatickým příznakům, nebo se ony potlačované emoce uvolní, neboť tíha je příliš velká, a řešíme tuto vzniklou situaci v agresi (viz kap. 1.3.2).¹⁶

Ludmila Muchová uvádí, že najít identitu znamená pro člověka mít vztah k sobě samému i s okolím. Na otázku „kdo jsme“ tak musíme odpovědět díky nám samým i kvůli druhým lidem. Nalézt sám sebe znamená, že člověk neví, co ho čeká, ovšem je nucen to podstoupit právě proto, že tak nalezne sám sebe. Sebeurčení pak chápeme jako právo člověka určit sám sebe a v kontextu egoismu člověka.¹⁷

Mezi postoje, jenž se váží k základním duševním potřebám dospívajícího, patří podle Vágnerové potřeba jistoty a bezpečí, potřeba seberealizace a potřeba otevřené budoucnosti. Potřeba jistoty a bezpečí ukazuje na to, že mladý člověk neustále tíhne k minulosti a obává se nového nejistého začátku. Do této doby to byli rodiče, kteří se starali a rozhodovali za něj, ale teď se předpokládá, že to zvládne bez nich. Očekává se od něj určitá dávka emancipace a odpoutání se od rodičů. O potřebě seberealizace hovoříme právě v kontextu uvědomění si nové budoucnosti a přemýšlení o nových možnostech. Neboť neví, co bude v budoucnu, zažívá pocit, který mu v dětství chyběl, protože se takovými pochybnostmi nezabýval. Odkládání problémů je v tomto období spíše obranným mechanismem, ale v dětství má pocit, že tak problém definitivně vyřešil. Poslední postoj se vyznačuje změnou chápání budoucnosti. Nejde už jen o strach a nejistotu, ale zejména o naději, kdy dospívající o budoucnosti uvažuje jako o možné vyhlídce. Je otevřen o ní uvažovat a je zvědavý, co ho čeká.¹⁸

V knize *Problematika identity* se dozvídáme o lidské identitě v postmoderně, chápané „zvnitřku“. V tomto pojetí jde nejen o to, jak člověk posuzuje a vnímá sám sebe, ale i právě o to, jestli je sám sebou. Kniha poukazuje na to, že je důležité, jestli člověk zůstává ve svém projevu

16 Srov. <http://monalisa.bloguje.cz/621586-sebepoznani-a-sebeurceni.php> [cit. 2012-03-11].

17 Srov. Muchová, L. *Úvod do náboženské pedagogiky*, s. 116.

18 Srov. Vágnerová, M. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*, s. 324, 335-336.

autentický, spontánní. K autentičnosti a její spojitosti s identitou člověka se ještě dostaneme (viz násl. kapitola 1.1.1). Zajímavá myšlenka autorů je, že identita člověka se nejvíce projevuje v okamžiku, kdy se jedinec dostane do určitého střetu a potřebuje se vůči tomu vymezit. S tím souvisí v současné době i problematika globalizace, kdy dochází k pomyslnému otevírání veškerých hranic. Díky tomu se děje propojování nejrůznějších kultur, a právě proto je nutné ono „vědomí já“. Člověk, který byl do této doby zvyklý, že někam patří, přichází částečně o pocit bezpečí a je si vědom rizika, které je s tím spjaté. Cítí potřebu se vymezit, identifikovat, aby opět získal pocit vlastní identity a ukotvenosti. Vystává otázka, zdali identita není vlastně jen odrazem našeho strachu z neznáma.¹⁹ V knize se také dočteme, že rozdvojení identity, jež je způsobeno změnou v chápání reality, v nás probíhá, aniž bychom o tom věděli.²⁰

Pokud se řekne autentický člověk, jak bylo uvedeno v předchozím odstavci, představíme si takového člověka, který je schopen být sám sebou, a tím také ukazovat svou identitu. Nemusí hrát role, které mu nasazují masku, neboť se nebojí odkrýt a být sám za sebe. Autentickému chování můžeme rozumět jako skutečnému chování člověka oproštěného od společenských omezujících konvencí. Je to chování projevující se přirozenými neuhlazenými projevy, jež dělají člověka takovým, jaký opravdu je. Chování, které jako by pomyslně říkalo: „Jsem to já.“

Friedrich Wilhelm Nietzsche hovoří o spontánnosti v kontextu s morálkou. Tvrdí, že člověk je ve svém jednání ovlivněn naučenými způsoby a fixuje si falešné hodnoty, jež tímto způsobem vzal za své a těžko je může změnit. V tomto případě je nutné, aby byli lidé schopni své myšlení zvrátit, své hodnoty změnit, a „převychovat“ tak sami sebe. Tuto změnu hodnot Nietzsche nazývá morálkou. Nietzsche naráží na křesťanskou morálku, neboť říká, že lidé svými hodnotami dospěli k tomu, že došlo ke „smrti Boha“. Tvrdí, že žijeme v přetvářce a s myšlenkou, že žijeme v souladu s křesťanskými hodnotami, ale přitom to tak není. Negativní stránku věci vidí v tom, že morálka k nám promlouvá formou zákazů, a tak dochází ke ztrátě spontánnosti. Nietzsche hovoří o tom, že pokud takovou morálku budeme schopni opustit, staneme se skutečně spontánními, sami sebou, neboli jsoucí. Tento způsob života označuje jako „říct ANO životu“. Jen člověk, který se cítí být nezávislý, nepřemožený a neomezovaný je „nadlidský“. Pojem nadčlověk tedy Nietzsche nechápe ve smyslu nadřazeného postavení mezi lidmi, jak by se mohlo na první pohled zdát, právě naopak.

19 Srov. <http://www.sociologie1.wz.cz/download/ZSO/identitaOR.doc>. [cit. 2012-26-02].

20 Srov. Bubíková, Š.; Zderadičová, O.; Kaylor, M. K. *Problematika identity: Identita a globalizace*, s. 84.

Tento pojem popisuje také jeho vztah k Richardu Wagnerovi (viz kap. 1.3.2).²¹

Kritiku Nietzscheho, o možnosti člověka být spontánní, sdílí i Helen Arendtová, která navíc tvrdí, že autentičnost jednání se proměňuje na chování. Jednání rozumí jako „principu počínání“, kdy je člověk aktivní, chce „uvést věci do pohybu“. Princip počínání chápe jako schopnost odpoutat se od naučeného jednání k napodobování a je schopen jednat. Jednání má v tomto kontextu úzkou souvislost s řečí. Jak by jinak člověk mohl odpovědět na otázku „Kdo jsi?“ Jednání je uchopeno řečí, kterou se člověk identifikuje s tím, co „dělá, udělal a hodlá dělat“. Při jednání uskutečňovaném mluvením člověk vyjadřuje podle Arendtové svou identitu. Pokud dojde ke změně od jednání k chování, dochází ke vzniku sociálního statusu, kdy vlivem masové společnosti se jednotlivé skupiny sjednotí a vytvoří jednu celistvou skupinu. Na Arendtovou dále navazuje Nietzsche a přichází s myšlenkou, že člověk se stává obětí „stádního“ chování, pokud je ovlivněn tzv. stádním instinktem. Skutečnost, že toto člověk nechá na sebe působit, je důsledkem jeho netečnosti a strachu. Člověk, jenž má problémy odkrýt svou identitu, se snaží schovat za společenskou konzervativnost.²²

Podobným způsobem jako v knize *Problematika identity* se na identifikaci dívá i Erik Homburger Erikson. Říká, že identita člověka pro něj představuje identifikaci s určitou skupinou a doplňuje ji o pojem ideologie. Taková identita se vyznačuje tím, že člověk lpí na určité ideologii. Ovšem Erikson nechápe toto lpění jako pasivní přizpůsobení a odevzdání se, ale naopak. Člověk k identitě přistupuje kreativně, posuzuje ji pomocí kritického myšlení a radikálně ho může obměnit. Erikson poukazuje na vliv kulturních podmínek na každého jedince, který se odráží na jeho identitě a pokládá identitu za jakýsi druh stejnosti.²³ Rozvoj osobní identity uvádí Erikson do souvislosti s vývojem Ega. Člověk je schopen svou identitu uchopit, až potom je jeho ego dospělé. Říká, že důležité je správné sebepojetí, neboť jedině pokud má člověk dobrý vztah k sobě samému, je schopen mít uspokojivé i mezilidské vztahy. Pokud narazí na rozpor v tom, jak chápe sám sebe a jak ho chápou ostatní, vytvoří si nejasný obraz sebedefinování (blíže viz kap. 1.1.1).²⁴

21 Srov. Magee, B. *Wagner a filosofie*, s. 284-285.

22 Srov. Kružík, J.; Novotný, J. *Nietzsche a člověk: Kořeny filosofické antropologie v myšlení Friedricha Nietzscheho*, s.189-192.

23 Srov. Pechar, J. *Být sám sebou*, s. 58-59.

24 Srov. http://webcache.googleusercontent.com/search?hl=cs&gbv=2&gs_sm=3&gs_upl=2681268101910111101010101186118610.11110&q=cache:q4pG5qIFoXMJ:http://www.phil.muni.cz/~hump/VyvPs/Vyv_ps_FFUK/Erikson_a_osm_veku_cloveka_-_Martina_Zakova.doc+E.+H.+Erikson%3A+Osm+věků+člověka&ct=clnk [cit. 2012-03-02].

Jiří Pechar na identifikaci nazírá poněkud odlišně. Říká, že i když některé sociologické studie pojmy identifikace a identita ztotožňují, je třeba je od sebe oddělit a nahlížet na každý z nich z jiného úhlu pohledu. V identifikaci se skupinou jde především, a je třeba si to uvědomit, o projev až sociální patologie. Pokud se identifikujeme se skupinou, pak jde o určitou historickou tradici, do níž svou identitu vřazujeme, např. identita národní. Člověk je součástí několika společenských skupin, ale tou základní je pro něj identifikace právě s národem, např. totalitářské pojetí třídního uvědomění. Jde o nezdravý jev, který se někdy může projevit až jako určitý druh fanatismu. Pro představu můžeme uvést například nacionalismus nebo, i do jisté míry, rasismus. Na identifikaci se tedy můžeme dívat jednak z pohledu vyjádření stejnosti nějaké osoby, nebo právě z hlediska identifikace s určitou skupinou. Problematika je ale složitější, než by se mohla na první pohled zdát. I přes skutečnost, že člověk svou účast na identifikaci s určitou skupinou či osobou považuje za nezávislou, a mohl by ji tedy brát jako vedlejší, je tomu mnohdy jinak. Člověk je za určitých okolností nucen se identifikovat i s tím, s čímž se neztotožňuje, neboť je vystaven nutnosti „se identifikovat“. Často ho k tomu vede to, že není schopen nechovat solidaritu vůči pronásledovaným. O tom ví své např. Henri Bergson, židovský francouzský filozof, který za okupace, kdy nacisté začali pronásledovat Židy, ze solidarity k nim odmítl ustanovení týkající se Židů, jejichž obsah je značně protižidovský. Identifikace by se měla tedy chápat jako totožnost se skupinou jen do té míry, kdy dává člověku možnost se pro ni svobodně rozhodnout a není předem striktně daná.

V tomto kontextu pak Jiří Pechar i vymezuje pojem identity. Pohlíží na identitu ve smyslu „národní identity“, kdy nezahrnuje jen člověka samého, ale na celou společnost, popř. národ. Poukazuje na skutečnost, že člověka vytváří zvyky, jež se nacházejí „v prostoru“, kde se pohybuje, a které se vyznačují nepřehledným množstvím svých stanovisek, myšlenek a názorů. Vyjádřením se a vymezením pak člověk projevuje svou identitu, kdy se rozhoduje na základě toho, co prožil. Proto je důležité vidět identitu a identifikaci od sebe odděleně. Je nutné chápat zde i kontext historie, tj. skutečnosti, že není možné, aby se člověk od tradice vydělil a nebral na zřetel její vliv v utváření své osobnosti. Naopak. Člověk se do této historické souvislosti vpravuje a má na výběr se identifikovat s jejími rovinami, tj. seznámení se s tradicí, která člověka obklopuje, a utváření kritického hodnocení. Identitě člověka ale rozumíme poněkud jinak. Hovoříme o identitě člověka tehdy, pokud platí, že není dána vědomím jedince, nýbrž jde o projev, jenž není záměrný a vyjadřuje to, co děláme nebo říkáme. Takto by se dala vyjádřit i myšlenka Hannah Arendtové, která tvrdí, že identitu člověka nelze chápat jako dané neměnné vlastnosti ani identifikace, ale jako projevy, kdy člověk mluví nebo jedná. Říká, že obě tyto roviny pak vedou člověka k tomu, aby byl schopen odpovědnosti

(viz kap. 1.1.2).

V souvislosti s pojmem identita se také setkáváme se spojením *krize identity*, o které se více dozvíme v následující kapitole.

1.1.1 Období dospívání

Ne náhodou byla vybrána cílová skupina mladých lidí v období pozdní adolescence, neboť právě u nich dochází k nejzásadnějšímu rozvoji jejich identity, tedy úzce souvisí s tématem práce. Než se budeme zabývat pozdní adolescencí, je třeba ji nejprve uvést do systému. Dospívání, nebo se také užívá pojmu adolescence, je období ve věkovém rozpětí od 10-20 let, kdy dochází k zásadním celkovým změnám osobnosti člověka. Adolescence je pojem vzešlý z latinského slova *adolesco*, což můžeme přeložit jako dospívání, vyvíjení se či sílení ve smyslu získávání větší síly.²⁵ Pojem adolescence zní poněkud „neobratně“, budeme tedy používat především nám bližší pojem dospívání. Toto období představuje nelehký mezník v životě, kdy dochází nejen k biologickým změnám, pohlavnímu dozrávání, ale také k tomu, že jedinec byl měl být schopen zvládnout tuto přeměnu a pocítit přijetí vzhledem ke společnosti i sám k sobě. Právě vymezení dospívání, adolescence, jakožto období vyznačujícího se biologickými změnami a pohlavním zráním se ukazuje být dost zjednodušené. Sami adolescenti chápou toto období jako vstup do dospělosti a dožadují se svých práv. Chtějí, aby s nimi bylo zacházeno jako s dospělými. Ukazuje se, že nejde jen o změny biologické a pohledem rozpoznatelné, ale dochází k tomu, že na tyto procesy má vždy svůj vliv i psychika člověka a sociální faktory. Je patrné, že člověk jako bytost sociální cítí nutnost být přijat společností, neboť je jí neustále obkloповán a je vystaven sociálním podmínkám (viz kap. 1.1). V současné době se dospělosti nepřisuzuje taková váha. Není již chápána jako rituál příchodu nového období, avšak je podstatně náročnější.²⁶ *Slovník cizích slov* dospívání stručně charakterizuje jako „*věkové údobí mezi pubertou a dospělostí*“.²⁷

Další slovník ho popisuje trochu konkrétněji. Adolescencí rozumí: „*Období mezi pubescencí, která se vyděluje jako samostatná fáze, a ranou dospělostí, nástup sekundárních pohlavních znaků, dosažení pohlavní zralosti, dozrávání rozumových schopností a dotváření integrity osobnosti.*“²⁸

25 Srov. Říčan, P. *Cesta životem*, s. 205.

26 Srov. Vágnerová, M. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*, s. 321.

27 Klimeš, L. *Slovník cizích slov*. 4.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. s. 5. ISBN neuvedeno.

28 Hartl, P.; Hartlová, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. s. 18. ISBN 80-7178-303-X.

Pro porozumění výše uvedenému pojmu, pubescence, představíme nyní rozdělení dospívání podle Marie Vágnerové. Období dospívání rozčlenila na dvě fáze. První fázi označuje jako ranou adolescenci a druhou fázi, kterou se budeme hlouběji zabývat v další kapitole, pak jako adolescenci pozdní. Raná adolescence se označuje právě jako pubescence a časově je ohraničená 11.-15. rokem. Váže se k ní pohlavní dozrávání, což označujeme pojmem puberta. Tělesné změny, které doprovází mladého člověka, často ovlivňují jeho pohled na sebe sama a stává se pro něj důležité to, jak na něj reaguje společnost. Dochází ke změně emočních projevů. Pubescenti jsou často emočně přecitlivělí, což se projevuje citovými výkyvy či změnami nálad. Marie Vágnerová v knize uvádí myšlenku Pavla Říčana, který tvrdí, že se u pubescentů vyskytuje tzv. mechanismus kyvadla. Pokud dosáhnou vyzrálejší úrovně, mají tendenci se vrátit opět k dětskému chování, neboť si nové příchozí období zcela neupevnili. Kromě tohoto projevu se také může objevit regrese či únik do fantazie. O regresi hovoříme, pokud je jedinec „v útlumu“ z důvodu nezvládnutelné zátěže a do světa fantazie se uchyluje, jestliže je vystaven situaci, kterou není schopen zvládnout. Jde o obranný mechanismus dospívajícího, jenž ho za takových podmínek uklidní. Ztráta pocitu bezpečí je spjata s tím, že pro každého člověka, ať už jde o dospívajícího nebo ne, je důležité „někam patřit“, mít „místo na světě“. Toto chápání se ale liší od chápání dětského. Nelze už se chovat tak, aniž bychom nepřemýšleli nad důsledky. O své místo se musí člověk nějak zasloužit. V tomto období dochází k pocitům nejistoty i proto, že dospívající už ztrácí, mírně naivní, pocit, že svět je přirozeně dobrý a správný a že je jím dospívající přijat bez výhrad. Za předpokladu, že dítě neprožívalo v dětství silný pocit nejistoty, nezradilo se a pociťovalo jistotu - např. protože mělo matku u sebe a nebyli odloučeni, pak je tento pocit nejistoty v rané adolescenci přirozenou fází života dospívajícího.²⁹

Pavel Říčan konstatuje, že identita v období adolescence je „vrcholem osobního zápasu o identitu“. Poukazuje na problematiku přijetí dospělosti. Říká, že dochází ke komplikacím, pokud se mladým lidem nepodaří překlenout se do dospělosti, neboť se nedokázali správně vypořádat s vývojovými úkoly z dřívějších let. Z pocitu, že se nabalují úkoly a nároky, se uchylují k tomu, že dochází k určité prozatímní existenci, aby se tomuto břemenu vyhnuli. Odmítají se stát dospělými a utváří se tzv. kult nezralosti. Nechtějí být ve světě dospělých, protože jim dospělí nejsou schopní rozumět a brání se pomyslnému předání štafety starší generace. Hovoříme o tzv. generačním moratoriu. Jde tu o vyhýbání se problémům, jež jsou odloženy na neurčito a považují se za nedůležité. U mladých lidí převládá pocit, že být dospělým je příliš těžké, a tak se uchylují k jakési pasivitě. Snaží se nic neřešit, cítí se naprosto nezávislí a převládá u nich mínění, že

29 Srov. Vágnerová, M. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*, s. 323-324, 342-343.

dospělost je omezující pro svou myšlenku přenést na sebe odpovědnost. V dřívějších dobách se dospělost chápala s větší vážností. Konaly se rituály, kdy mladý člověk musel projít sériemi obřadů, aby byl uznán dospělým, např. rituály australského kmene Karadjeri či krvavé rituály u nás při přijímání do řemeslnického stavu. Konkrétně naše rituály byly považovány za brutální a nelidské, ovšem dnes chápeme, jakou funkci tyto obřady opravdu plnily. Aniž bychom souhlasili s násilím, musíme přiznat, že tímto způsobem se dospělosti uznala vážnost. Hledání identity člověka se tak stává velmi obtížným a dává člověku na vědomí, že ji musí hledat sám. Rituál, jenž je doplněn o slib, kdy si je dotyčný vědom důležitosti a odpovědnosti, jež mu dospělost dává, a který je založen na dobrovolné volbě jednotlivce, by se mohl stát zásadním emotivním okamžikem při hledání osobní identity.³⁰

Vlivem výše zmíněných generačních konfliktů je člověk vystaven většímu tlaku přemýšlet o sobě a o smyslu života. Začíná si uvědomovat své vlastní nedokonalosti a nedostatky svého jednání. Často dochází k výčitkám, např. „neměl jsem to dělat“, „k čemu to bylo“. Jde o tzv. krizi identity, kterou je možné též chápat jako pátrání po otázce „kdo jsem“ nebo „co mohu“. Tato krize může přijít i mimo období adolescence. Může se vyskytnout prakticky kdykoli, kdy člověk o sobě pochybuje tak, že se mu bortí představa o sobě samotném. Milan Nakonečný to připodobňuje k situaci zajatých amerických vojáků během korejské války, kteří byli vězněni ve vazbách v Číně. Byli izolováni v nepříznivých podmínkách, jež v nich měly vyvolat pocit viny. Tento pocit pak s sebou nesl rozpad sebeakceptace a podepsal se na tom, že u nich vznikla krize identity. V tu chvíli přicházeli ti, kteří je věznili, aby jim nabídli lepší možnosti a byl jim předán nový hodnotový řád. Bylo zjištěno, že pocity viny s sebou přináší i trestání sebe samého a hlavně snahu o nalezení nové identity. Jak jinak se člověk, v tomto případě letec, který zabíjel nevinné, s touto skutečností může vyrovnat? Nalezením identity nové, jež bude oproštěna právě od mučivých pocitů viny. Autor knihy uvádí, že mnozí tito američtí letci se po příchodu ze zajetí stali komunisty kvůli „propírání mozku“. Spolu s pocity viny se tu projevuje další důležitá stránka identity, totiž autenticita neboli pravost. Tato pravost jednání se objevuje společně s ohroženou identitou v okamžiku, kdy se člověk dostane do střetu se svou sebereflexí, kdy přemýšlí na tím, „jak jsem to mohl udělat“. Ovšem může se vyskytnout, i když se jedinec cítí nenaplněný. Tato autentičnost se tedy ukazuje zejména, pokud člověk pochybuje o svém jednání a má pocit osobního mravního selhání.³¹

Nacházení stanoviska, jež je důležité pro to, aby člověk zaujal místo ve společnosti, je pro něj složité. Krize identity je proto také závislá na množství míšení různých kulturních vlivů, které se

30 Srov. Říčan, P. *Cesta životem*, s. 232, 239-245.

31 Srov. Nakonečný, M. *Sociální psychologie*, s. 70, 258-259.

v rodině vyskytují.³²

Krizí identity se zabýval i Václav Havel, jenž ve své knize *O lidskou identitu* píše z věznic Bory roku 1982 o tzv. krizi zkušenosti absolutního horizontu. Autor hovoří o tom, že dochází ke ztrátě celistvosti bytí. Už neuvažujeme o bytí v souvislosti, v jeho tajemnosti, ale zaměňujeme to za „pouhost“ a takovým jednáním se dopouštíme toho, že se člověk není schopen stát zodpovědným „ke světu a za svět“. Pokud toto na sobě dopustíme a odpovědnost chybí, pak se nutně vytrácí i naše identita. Havel toto připodobňuje na následujícím příkladu: „*Kráva už není zvíře, je to stroj, který má své ‚vstupy‘ /krmiva/ a své ‚výstupy‘ /mléko/, který má svůj výrobní plán a svého strojníka, jehož úkolem je totéž, co je úkolem dnes celého našeho hospodářství: při nižších vstupech zvyšovat výstupy.*”³³

Zde jde nejen o ztrátu identity zvířete, ale také o ztrátu identity člověka. Pokud lidé přijmou konzumní způsob života, stádnost, plně se přizpůsobí „obecné platné mravní normě“, pak skutečně hrozí krize identity. Ona „mravní norma“ souvisí se stádností, neboť se vyznačuje tím, že člověk není schopen vlastního postoje a názoru a jde raději tzv. „se stádem”.³⁴

Mladí lidé nechtějí jít s davem a přijmout věci konvenčně, ale chtějí si na vše přijít sami. Stává se ale pak, že ustrnou na místě, i když by se měli posunout dál. V pubescenci je správné, že se člověk dostává do určitých situací, kdy hraje role (viz dále) a neřeší rozpory, ovšem v adolescenci je na místě, pokud je schopen se ptát: „*Kdo doopravdy jsem, kdo jsem, když odložím všechny masky? A jak všechny ty mé životní role patří dohromady, jak navzájem harmonují, jaký smysl dávají vcelku?*”³⁵ Toto hraní rolí se uskutečňuje tím, že člověk není schopen sebepoznání tak, že by si řekl „jsem, jaký jsem“, ale vždy se snaží „být někým“. Člověk má tedy tendenci se identifikovat s něčím, co ho vystihuje, např. snažit se být mužný, proto hraje box.³⁶

V období dospívání už neplatí to, že vše můžeme nechat volně plynout bez toho, abychom si vytvořili určitý postoj a názor na věc. Mladý člověk se nyní dostává do střetu s tím, jak ho vidí a hodnotí ostatní lidé a jak na sebe nahlíží sám. Nelze už na případnou kritiku své osoby reagovat nezaujatě. Člověku záleží na tom, aby byl svým okolím přijat, a případný rozpor, kdy je hodnocen lidmi jinak, než sám sebe hodnotí, těžko nese a je zmatený. Najednou neví, jak má definovat sám sebe (viz kap. 1.1). V období dospívání, jak o tom hovoří Erikson, jde o nalezení sebeidentity, která

32 Srov. Pechar, J. *Být sám sebou*, s. 56.

33 Havel, V. *O lidskou identitu*. 3.vyd. Praha: Rozmluvy, 1990. s. 349-351. ISBN 0-946352-04-6.

34 Srov. tamtéž, s. 350.

35 Říčan, P. *Cesta životem*. Praha: Pyramida, 1990. s. 234. ISBN 80-7038-078-0.

36 Srov. tamtéž, s. 237.

se ukazuje jako ono „nasazení role, masky“. Přespřílišné zabývání vzhledem, touhy po bezchybném oblečení i účesu. To vše mladý člověk považuje za prezentaci své osoby a doufá, že se tak zalíbí a „zapadne“ do společnosti. Rizikem tohoto období je, dle Eriksona, zmatení rolí. Může dojít k trestné činnosti či ke zmatení sexuální identity, a proto je důležité, aby byly případné projevy diagnostikovány a poté léčeny. Dospívající neustále pracuje na svém sebepoznávání a čím dál více ho rozlišuje.³⁷

V knize *Sociální psychologie* se dočteme, že podle Allporta je vlastně proces hledání identity projevem, kdy si mladí zkouší určité masky. Chtějí se zalíbit a vyhnout se tomu, že by nebyli uznáváni. Mají své hrdiny, ke kterým vzhlíží, a snaží se být jako oni. Ovšem můžeme říct, že právě toto je skutečnost, o níž jsme se zmiňovali v souvislosti s autenticitou. Člověk je neautentický právě tehdy, pokud se ukazuje v „rolí“, ale pokud se stane, že se s ní identifikuje, stane se díky ní autentickým v jiné své identitě. Kdy tedy můžeme člověka považovat za opravdu autentického? To je otázka, na kterou není zcela lehká odpověď. Člověk, jenž se pohybuje ve společnosti, je někdy až nucen se přetvařovat, aby byl společností přijat, k čemuž se snaží dobrat každý z nás. Phillip Lersch tvrdí, že záleží na svědomí jedince. Za předpokladu, že člověk si je vědom toho, jaké chování se od něho očekává, a zejména pokud je skutečně uznává a bere za své, se svědomí stává jakousi dvojí odpovědností člověka (viz násl. kapitola 1.1.2).³⁸

1.1.2 Odpovědnost jako cesta k dospělosti

Identita mladého člověka se vytváří pomocí mravních zásad a jejich fixování. Vychází z předpokladu, že je schopen rozlišit správné jednání a rozhodne se pro takové svobodně. Říčan poukazuje na to, že pokud se adolescent rozhodne „být hodný a poslušný“, je to právě ono hraní rolí a upozorňuje na to, že není schopen se stát dospělým. Jen si určité morální zásady vzal jako „poučky“, které je třeba přijmout. Tato absence svobodného rozhodnutí pak vede k tomu, že si mladý člověk neuvědomuje odpovědnost sám před sebou. Autor o tom mluví jako o tzv. dětské formě mravnosti. Mravní odpovědnost se tak stává jádrem identity člověka. Můžeme to lépe pochopit, pokud vysvětlíme tzv. mravní hledání, které se váže k samotnému jednání. Pokud uznám, že správné

37 Srov. http://webcache.googleusercontent.com/search?hl=cs&gbv=2&gs_sm=3&gs_upl=2681268101910111101010101186118610.11110&q=cache:q4pG5qIFoXMJ:http://www.phil.muni.cz/~hump/VyvPs/Vyv_ps_FFUK/Erikson_a_osm_veku_cloveka_-_Martina_Zakova.doc+E.+H.+Erikson+%3A+Osm+věků+člověka&ct=clnk [cit. 2012-03-02].

38 Srov. Nakonečný, M. *Sociální psychologie*, s. 258-260.

jednání je takové, jež je pravdivé, pak ona pravdivost je pro mne závazná. Musím mít na paměti, že jednání, které zůstane bez důsledku, mi nepomůže, naopak. Nestačí jen věřit, ale podle vlastního přesvědčení žít. Pokud je člověk něčeho odpůrce, nestačí jen vyjádřit názor, ale měl by si říct, co sám udělal pro to, aby to bylo jinak. Neméně důležitá se jeví otázka: „Co dokážu, co vlastně umím?“ Ukazuje se, že často dochází buď k přílišnému sebevědomí a přesvědčení o vlastních schopnostech, nebo naopak k pocitu méněcennosti. V tomto období je člověk a jeho sebevědomí více zranitelné, zejména na projevy posměchu, a vítá jakákoli slova chvály, projevy obdivu, pochvaly a ocenění.

Hledáním své identity přicházejí adolescenti na nové vlastnosti nebo na ty, kterých si nevěšovali dříve či je popírali. Tento nový přístup k sobě často odhaluje identitu člověka v jeho čisté podobě. Mladí lidé přicházejí na to, jakou inteligenční kapacitou vlastně disponují, ovšem dochází také ke ztrátě iluzí. Přítomnost těchto rozporuplných pocitů je často vede k soustředění se na vlastní nitro, proto hledání identity v adolescentovi zintenzivňuje introvertní povahu. Rozporuplné pocity mohou vyvolat zmatek a pocit, že sami sebe nemůžeme přijmout. Zmatek má podobu citové neuspořádanosti. Mladí lidé se snaží vypořádat s tím, že se odchylojí od poněkud naivní identity dítěte a přemýšlejí o sobě. Dochází tak k přerušení kontinuity (viz dříve), kdy cítí odvalu, ovšem předchozí emoce jsou doprovázené silnými pocity prázdnoty, nejistoty a rozloučení se s „dětským já“. Opět se pak uchýlí k hraní rolí, kdy se tyto pocity snaží potlačit, a hrají si na suverénní dospělé. Citový zmatek je pak řešen také tím, že se lidé uchylují např. k experimentům, jako by věřili, že svou pravou skutečnou identitu a cestu mohou najít pokusem a omylem. Tato nezávaznost je kritizována pro určitou dávku těkavosti a nevyhraněnosti, ale je přirozenou cestou při tázání se, hledání a poznávání sebe sama. Je ovšem na místě uvědomit si i rizika, která tu hrozí. Touto cestou se nelze vydat při životním hledání, kdy je přítomno „celé mé vlastní já“, neboť vše, s čím přicházíme do styku, nás dotváří a hrozí nebezpečí nenávratnosti. Je proto dobré si uvědomit, že jedna ze známek dospělosti je vědomí toho, že jsem zodpovědný za to, co dělám.³⁹

Václav Havel ovšem hovoří o riziku identifikace. Říká, že člověk tímto ztrácí sám sebe, sám sobě se vzdaluje a svou roli, kterou autor spíše nazývá manipulací, se vnitřně identifikuje. Člověk a jeho osobní identita se pak stává jakousi „materializovanou frází“ či „libovolně zaměnitelnou figurkou na sociální šachovnici,”⁴⁰ jak to uvádí Jiří Pechar, čímž znevažuje význam lidského „já“. Není schopen uchopit svět a vlastní odpovědnosti k němu. Stát tu vlastně funguje jako obraz stavu člověka. Není vinou státu, že člověk takto jedná, je chyba člověka, že je k tomu lhostejný. Co má

39 Srov. Říčan, P. *Cesta životem*, s. 235-239.

40 Srov. Pechar, J. *Být sám sebou*, s. 7.

tedy člověk pro to dělat? Na to Václav Havel odpovídá následovně: „*Snažit se chovat tak, jak si myslím, že je správné se chovat a jak by se podle mého nejhlubšího přesvědčení měli chovat všichni – odpovědně.*”⁴¹

Další autor, který poukazuje na důležitost odpovědnosti a na její vliv na identitu člověka, je Jiří Pechar, jenž cituje Hellen Arendtovou. V tomto kontextu hovoří o identitě člověka nikoliv ve smyslu věcné vlastnosti, ale podtrhuje to, že je s ní úzce spjata ujmoutí se odpovědnosti. Odpovědnost zde chápe jakožto slib daný druhým lidem. Tvrdí, že pokud by člověk dal slib jen sám sobě, nepocítil by jeho skutečnou důležitost a závaznost, a proto se odpovědnost vždy nutně pojí k působení lidí mezi sebou navzájem. Arendtovou ve svých úvahách podpořil i Paul Ricoeur. Tvrdí, že identitu nelze vidět jako „soubor individuálních vlastností a schopností” a že v souvislosti s ní si nemůžeme pokládat otázku „kdo jsem”, ale „co jsem” (viz kap. 1). Ricoeur to vysvětluje tak, že otázkou „co jsem” dochází k tomu, že vzniká naše hledající „já“, které pátrá a dotazuje se po naší opravdové identitě a jehož prostřednictvím lze dojít k uskutečnění a nalezení naší identity. Souhlasí také s Arendtovou v tom, že tu spatřujeme určitou jazykovou bariéru. Dochází k tomu, že na otázku, „kým” někdo je, vlastně nevědomky odpovíme na to, „co” dotyčný je. Naráží na to, že člověka nelze jazykově uchopit tak, aby to bylo dostačující k výpovědi, a nelze se o něm vyjadřovat tak, jako se vyjadřujeme o věcech. Poukazuje na skutečnost, že pokud jde o věci, můžeme si všimnout neměnnosti času. V souvislosti s živými bytostmi pozorujeme, že tělo zůstává totožné, ale není to z důvodu toho, že by se neměnilo. Živý organismus vyznačuje to, že se v čase mění. Ricoeur dále dodává, že jde o činy, ale doplněné o to, čím jsou vázány. Dostáváme se tak konečně k výše uvedenému slibu. Říká: „*To, co člověku dává vědomí, že zůstává v proudu času se sebou samým, může podle něho spočívat jedině ve skutečnosti, že zůstáváme věrni danému slovu, a to navzdory měnícím se citům. Jedině odhodláním dodržovat závazky, které bereme na sebe ve vztahu k druhým svým slibem, charakterizuje identitu.*”⁴²

Marie Vágnerová se na otázku, kdy se dospívající člověk stává dospělým, dívá trochu z jiného úhlu. Pokud dospívající mladý člověk ukončí vzdělání a najde si práci, stane se to pro jeho život důležitým sociálním mezníkem. Vágnerová dále tvrdí, že v dnešní době se za dospělého považuje ten, kdo dosáhne finanční samostatnosti a není v tomto ohledu odkázán na pomoc rodičů. Získáním dospělosti pak jako by se člověku dostalo vyšších práv a vyššího uznání. Po dosažení věku dospělosti, u nás 18 let, pak člověk získává nejen možnost založit rodinu, ale očekává se od něj,

41 Havel, V. *O lidskou identitu*. 3.vyd. Praha: Rozmluvy, 1990. s. 350-351. ISBN 0-946352-04-6.

42 Pechar, J. *Být sám sebou*. Praha: Hynek, 1995. s. 33-35. ISBN 80-85906-13-9.

že má na paměti, že za veškeré své jednání je plně zodpovědný (blíže viz násl. kapitola).⁴³

Odpovědnost dospívajícího je spjata s čím dál menším vlivem rodičů, ale přesto jsou pro dospívající rodinné i jiné vztahy s lidmi velmi důležité a zásadní. V oblasti mezilidských vztahů může dojít k obtížím. Většinou se tak děje důsledkem špatného rodinného či školního prostředí a jiných sociálních vztahů. Hlavní váhu mají problémy, které probíhají mezi nejbližšími, např. právě v rodině. Dítě může pocházet z neúplné rodiny nebo nemít rodiče vůbec. Takové děti jsou citově vyprahlé či nejisté a stávají se citově deprivovanými. Pokud dojde k silnému konfliktu, děti vyhledávají jinou společnost a hrozí jim, že se dostanou do různých part, které jim mohou ublížit. V takovém případě může pomoci školní prostředí, jež se snaží o nápravu toho, co se nepodařilo v rodinách. Vše ovšem záleží na osobnosti pedagoga, neboť je možné, že nepůjde o pomoc, ale naopak o nepříznivé působení na žáka. Důležitý je i vztah dítěte s vrstevníky, se svými kamarády. Právě vrstevnická skupina vyniká tím, že se v ní integrují stejně staří mladí lidé, které pojí podobné či stejné názory a shodné jednání. V této skupině se často projevuje silný pocit identifikace se skupinou, kdy je upozaděn sebestředný pocit, zaměření na sebe, a spíše převládá pocit sounáležitosti, tj. pocit „my“. Účastníci často nejsou vyhranění, proto dochází i k tomu, že od sebe navzájem přejímají i způsob oblékání, rituály nebo hodnoty.⁴⁴

Je nezbytné, aby se děti zapojily do kolektivu už v předškolním roce, jinak by mohlo dojít k poruchám v oblasti sociální adaptability. Jde o první krok zapojení se do společenských vztahů, kdy případný neúspěch si pak může dítě nést i celý život. Při zvažování příčin poruch v sociálních vztazích si musíme uvědomit skutečnost, že člověk se dotváří celý život.⁴⁵

Mezi zásadní úkoly dospívání tedy patří osvobodit se od rodičů, umět navázat vztahy se svými vrstevníky a schopnost zapojit se do společnosti. Adolescence je období, kdy dochází k utváření identity dospívajícího a zároveň zeslabují jeho vazby k rodině. Jde o důležitý mezník v životě, neboť si volí své budoucí povolání, snaží se v něm uplatnit a stává se rodičem.⁴⁶ O pojem odpovědnost se opírá i muzikoterapie (viz kap. 1.3.5).

43 Srov. Vágnerová, M. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*, s. 325.

44 Srov. <http://www.seminarky.cz/detail-21281> [cit. 2012-03-02].

45 Srov. Pavlová-Zahálková, A. *Biologické problémy adolescentů*, s. 98.

46 Srov. Říčan, P.; Krejčířová, D. *Dětská klinická psychologie*, s. 82, 139.

1.1.3. Identita člověka v pozdní adolescenci

Jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, Marie Vágnerová období dospívání dělí na ranou adolescenci a pozdní adolescenci. O prvním zmíněném období jsme se již dozvěděli, ovšem více nás zajímá druhé období dospívání, tedy pozdní adolescence. O pozdní adolescenci hovoříme, pokud je mladému člověku 15-20 let. Vágnerová ji vymezuje jako období pohlavního dozrávání a biologických tělesných změn, ovšem nás bude zajímat především ta skutečnost, že jde o hledání identity jedince a celistvé psychosociální proměny. Člověk po dosaženém vzdělání se snaží o to, aby našel práci a vymanil se z ekonomické závislosti na rodičích, čímž se stává dospělým. Najednou má vše jakousi větší vážnost a důležitost, najednou se stává součástí dospělého světa bez naivity. V tomto období také dochází k tomu, že mladí lidé tráví hodně času se svými vrstevníky, se kterými se dělí o své zkušenosti, postoje či hodnoty. V tomto vymezení se vůči skupině dochází k většímu uvědomění si své sociální identity. Co se týká jejího hledání, člověk se snaží uchopit takovou, která by odpovídala jako pojetí. Je možno vidět souvislost právě s vlivem vrstevnické skupiny, jež mu tak dává možnost více nahlédnout na sebe sama. V tom mu pomáhá při sebereflexi, kdy na základě kritiky od lidí, které má rád, si své chyby uvědomí, a to ho přiměje ke změně. V tomto období se způsob myšlení neproměňuje nikterak zásadním způsobem, ale má tendenci užívat nové způsoby řešení.

Pro pozdní adolescenci, ostatně jako pro celé období dospívání, platí, že jedinci nejsou schopni se při svém vystupování oprostít od emocí. Jsou emočně nevyzpytatelní. Mladí lidé často neodhadnou meze toho, co je ještě přijatelné, a tak se uchylují při svém chování k různým pokusům (viz kap. 1.1.2). Snaží se najít něco nového a prosadit si to, o čem jsou přesvědčeni, ovšem neuvědomují si, že to nejde za každou cenu, a uchýlí se tím spíše k nekompromisnosti. Může se stát, že o dospělost nestojí, a proto se snaží o jakési přechodné období. Dávají sami sobě oddechový čas. Této skutečnosti říkáme psychosociální moratorium (blíže viz.kap. 1.1.1), při němž dochází k tomu že se člověk cítí nezávislý a svobodný. Odpovědnost, která se tolik váže s nabytou dospělostí, odmítá a považuje ji za stereotypní. Účelem pozdní adolescence je dát čas, aby byl mladý člověk schopen poznat sám sebe, aby si porozuměl a stal se nezávislým i ve smyslu osamostatnění.⁴⁷

Říčan hovoří i o jakémsi rozporu mezi tím, že dospívající touží být sám i ve společnosti lidí. Jde o rozpor, který je ovšem žádaný. Člověk ve společnosti lidí získává zkušenost, jak mluvit s druhými lidmi, jak k nim mít úctu nebo si z nich umět udělat „citlivě“ legraci. Prvek samoty tu pak

47 Srov. Vágnerová, M. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*, s. 324-325, 339.

funguje jako možnost v klidu přemýšlet nad sebou samým i nad působením v mezilidských vztazích. Pro dospívajícího se tak stává možnost sebereflexe i zhodnocením jeho sociálních vztahů.⁴⁸

Mladý člověk, který se nachází v období pozdní adolescence, jak o tom hovoří Vágnerová, má na výběr, zda svou identitu nalezne přijetím určitého vzorce chování, nebo vlastním nalézáním sebe sama. První možnost je samozřejmě snazší, ale pokud se o to pokusí sám a podaří se mu překonat nástrahy s tím spojené, pak má i větší šanci realizovat se. Specifický způsob tohoto vlastního snažení se může projevit jako antiidentifikace, kdy je člověk v opozici k tomu, co od něj chce jeho okolí. Takový jedinec spíše jen napodobuje chování druhých vyjádřením svého negativního postoje vůči nim a zároveň se o nic nesnaží.⁴⁹

Říčan tvrdí, že v tomto věkovém rozmezí se projevuje velký zájem o sport, avšak v souvislosti s rozvojem osobnosti se zdá být na ústupu. V dnešním slova smyslu se sportem rozumí spíše rekreace či možný „spouštěč“, ventil emocí, které se projevují díky soutěživosti. Vyskytuje se i snaha o to být v kolektivu, kde je člověku příjemně a kde může zájem o sport sdílet. Podílí se na správné životosprávě člověka či na schopnosti odhadnout své síly, ovšem ukazuje se, že existuje způsob, kterému dávají mladí lidé přednost. Vyjevuje se, že je něco, co člověku dává víc. Můžeme si všimnout, že v současné době dávají mladí lidé přednost tvořivějším, vážnějším zájmům, mezi které patří i hudba (viz příloha 1).⁵⁰

1.2 Vymezení pojmu hudba

Při definování hudby se budeme držet čistě vysvětlení tohoto pojmu, nikoliv objasňování dalších hudebních termínů, které se bez pochyby k hudbě vážou, jako např. zvuk, intonace, harmonie, tempo, rytmus či dynamika apod.

Co o hudbě říkají hudební slovníky? Pro úplnost informací a autentičnost zachycení budeme citovat vyjádření doslova.

48 Srov. Říčan, P. *Cesta životem*, s. 205, 213.

49 Srov. <http://www.psychotesty.psyx.cz/texty/adolescence.htm> [cit 2012-03-03].

50 Srov. Říčan, P. *Cesta životem*, s. 214.

Hudební slovník pro každého o hudbě sděluje: „*Je to nejobecněji každý strukturně organizovaný celek, jenž je člověk vnímán jako ‚hudebno‘. Hudba není jen hudební skladba, ale i tón a tvoří nejelementárnější strukturovanou jednotku hudby. Tím spíše je tedy možno za hudbu považovat jiné, daleko strukturovanější tónové jevy přírody. Člověk hudbu od nepaměti tvoří a komunikuje s ní. Není svou existencí jen věcí ‚o sobě‘, ale je vždy vázána na lidské společenství a jeho kulturu. Může se tak stát součástí obřadu či být sdružena s uměleckou tvořivostí a vstupovat tak na veřejnost. Hudba lidského rodu je produktem mnohavěké kultivace člověka sloužící k rozvoji jeho duševních sil a emotivnímu uspokojení.*”⁵¹

Další slovník vymezuje hudbu stručně jako: „*Umění, jehož vyjadřovacím prostředkem jsou tóny.*”⁵² Podobně o tom píše i *Stručný hudební slovník*: „*Hudba je umění projevené tóny.*”⁵³

Božena Němcová v knize *Pohorská vesnice* uvádí: „*Hudba je sladká, líbezná mluva, každému srdci srozumitelná. Pro city, pro něž by v žádné řeči slov se nenašlo, ona má výraz, v ní každý najde ohlas.*”⁵⁴

Ulrich Michels v *Encyklopedickém atlasu hudby* konstatuje: „*Hudba obsahuje dva prvky: akustický materiál a duchovní myšlenku. Obojí nestojí jako forma a obsah izolovaně vedle sebe, nýbrž se v hudbě spojují do uceleného tvaru.*”⁵⁵

Friedrich Wilhelm Nietzsche ve své knize *Rané texty o hudbě a řeči* píše: „*Vlastní citový život je nám nejméně jasný. Odtud skutečnost, že struny, které v nás rozeznívá hudba, nerozeznáváme podle jejich tónů, nýbrž je pouze cítíme podle záchvěvů.*”⁵⁶

V publikaci *Pedagogika volného času* se dočteme, že hudbu či hru na nástroj lze zařadit mezi esteticko-výchovnou zájmovou činnost, konkrétně hudební zájmovou činnost. Taková činnost se zaměřuje na rozvoj vlastní kreativity, považujeme ji za stimulační prvek a dochází tu k novým a citově silným prožitkům.⁵⁷

51 Vysloužil, J. *Hudební slovník pro každého*. Vizovice: Lípa, 1995. s. 110. ISBN 80-901199-0-5.

52 Vrkočová, L. *Slovníček základních hudebních pojmů*. 3. vyd.vlast. nákl. 1996. s. 64. ISBN 80-901611-3-8.

53 Barvík M.; Malát, J.; Tauš, K. *Stručný hudební slovník*. 5. přepr. a doplň.vyd. Praha, Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1960. ISBN neuvedeno.

54 Němcová, B. *Pohorská vesnice* [online].[cit. 2012-03-03]. Dostupné na: <http://www.knihyzdarma.net/bozena-nemcova/pohorska-vesnice/87>.

55 *Kde končí umění a začíná věda, a naopak: Sborník prací z konference pořádané u příležitosti 60. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění, 2007. s. 56. ISBN 978-80-7331-084-4.

56 Nietzsche, F. W. *Rané texty o hudbě a řeči*. Praha: Oikoymenh, 2011. s. 120. 978-80-7298-419-0.

57 Srov. Pávková, J. a kolektiv. *Pedagogika volného času*, s. 96.

Adolf Cmíral uvádí, že hudba je „mluva tónů“. Zabývá se hudebním myšlením, které se vyznačuje vědomou činností myšlenek, kdy dochází k soustavě zvukových představ, jež mají „přesnou výši“. Zmiňuje se o tom následovně: „*Jako řeč mluvená užívá hlásek, slov a vět, tak i hudba hovoří svými prvky, tóny, které se spojují v hudební motivy a delší útvary ve věty a témata. Hudební řeč na rozdíl od mluvené řeči, v níž máme hlásky nepřesné výše, užívá tónů, které mají přesnou výšku, délku a rozmanité zbarvení. Stejně jako při řeči mluvené, tak i při řeči tónů předchází slyšitelnému projevu uvědomělá myšlenková činnost, která uvádí představy v soulad, spojuje je, co k sobě náleží a odděluje, co k sobě nepatří.*”⁵⁸

Radim Bačuvčík se zamýšlí nad tím, jaká je hranice hudby, tedy co lze za hudbu ještě považovat a co hudba už není. Říká, že vlivem toho, že je člověk vystaven nepřebornému množství nejrůznějších zvuků, nejsme schopni a nemáme ani kapacitu, abychom ji všichni vnímali. Stává se spíše rušivým elementem. Otázky po hranicích hudby vedou k jejímu konkrétnějšímu vymezení. S obdobným náhledem přichází i Jaroslav Volek, který ji popisuje jako „*tónovou, melodickou a rytmickou strukturovanost*“. Radim Bačuvčík tvrdí, že v současné době je trendem považovat nehudební zvuky za hudební. Díky této myšlence můžeme logicky usoudit, že hudba může být vše, za co ji sám člověk pokládá, tudíž i zvuky, jež posuzovány jako hudba nebyly. Tvrdí, že na otázku po oné hranici hudby nám mohou dát odpověď autoři tzv. sound artu. Tito autoři tvrdí, že hudbu vlastně nevytvářejí, jen produkují „hudební struktury“, které se zdají být hudební, ale nelze je tak pojímat, neboť jejich uspořádání hudební není.⁵⁹

Z výše uvedených definicí bychom mohli říci, že se hudba vyznačuje tím, že jde zde o tóny. Pokud se řekne hudba, nemusí nám jít nutně o skladbu nebo písničku, ale každý zvuk, který slyšíme, za hudbu můžeme považovat. Opravdová definice je těžko vymežitelná, neboť pro každého představuje hudba v této souvislosti něco jiného. To, co je pro jednoho člověka jen zvuk či tón, pro druhého vnímavějšího člověka může znamenat hudbu a vyvolat podnět k tomu, aby si pod ním představil a sestavil určitou konkrétní hudbu.

V následující kapitole se budeme již zabývat pojmem hudební identity.

58 Cmíral, A. *Hudební pedagogika pro konzervatoře, hudební školy a soukromé studium*. Praha: Jednota hudebních stavů, 1937. s. 100-101. ISBN neuvedeno.

59 Srov. Bačuvčík, R. *Jak posloucháme hudbu: Vztah obyvatel České republiky k hudbě a jejímu poslechu*, s. 8-9.

1.3 Vzájemný vztah identity člověka a hudby

Z důvodu toho, že se nemůžeme opřít o dostatek literatury a pojem „hudební identita“ se jeví jako neznámý, jsme oba pojmy nejprve vysvětlili. Nyní už se zaměříme na jejich vzájemný vztah.

Jaroslav Raušer v článku s rozhovorem říká, že hudba, v souvislosti s rozvojem identity člověka, vytváří jakýsi komunikační kanál. Hovoří o tom, že hudba se může stát, díky své výpovědní hodnotě, prostředkem ke vzájemnému působení lidí mezi sebou. Toto působení vzniká díky pocíťovanému prožitku a možnosti sdílet silné emoce. Zmiňuje, že může dojít k tomu, že skladatel nebo ten, kdo hudbu ztvárňuje, je schopen vzpomenout si na konkrétní skladbu, pokud byla doprovázena jeho silným prožíváním. Tyto autentické prožitky je pak schopen si uchovat a vybavit si je, je-li třeba. Raušer hovoří o tom, že výzkum prokázal, že poslechem či hraním oblíbené hudby jakéhokoliv žánru, se v mozku vytváří dopamin, hormon, jenž má schopnost přivodit libé pocity. Jaroslav Raušer také poukazuje na možné negativní vlivy, které se vyskytují a ovlivňují to, jak společnost hudbu vnímá. Tyto negativní vlivy pak také souvisejí i s rozvojem identity člověka. Jde např. o manipulativní vliv komerčních médií. Záměrem komerce není nabídnout informace, ale zprostředkování často nepravdivých bulvárních zpráv. V hudbě si můžeme všimnout toho, že i když existuje řada hudebních stylů, posluchači se většinou zaměří na jeden styl, neboť ostatním nerozumí, a nejsou tak pro ně zajímavé. I v hudbě pak vzniká hudba komerční, tzv. „líbivá“, která se objevuje např. v reklamě. Je to do určité míry znevážení hudby pro jiné účely než k poslechu. Hudba je tu jen jako prostředek, který upoutává pozornost k reklamě. Problematika komerčního vlivu souvisí také se skutečností, že lidé často hudbě nerozumí a nestojí o to, aby poznávali nové trendy. I zde vyhrává sociální účinek. Lidé se spíše chtějí srovnávat než přicházet na nové věci. Tento fakt vede k tomu, že komerce zde má své pole působnosti, a člověku je tak představena spíše laciná komerční hudba.

Pokud se budeme zabývat identitou v hudbě, je tu důležitý fakt, a to ten, že hudební identita je také otázkou ochrany autorských práv. Je těžké říci, co je hudební identita, pokud je v populární hudbě většina textů v jiném, většinou anglickém, jazyce. Je snad chyba Britů a Američanů, že se z našeho hudebního folklóru stal spíše folklór anglo-český? Raušer říká, že každý si musí svůj kulturní odkaz chránit a pečovat o něj sám. Není správné, aby se naše hudba nechala zastínit jinou zahraniční hudbou. Také tvrdí, že si někteří lidé pletou poznávání nových věcí, tvořivost a rovnou se vyjádří negativně. Je jednoduché, pokud je člověk nevyhraněný, sáhnout rovnou po negaci, neboť není nucen k tomu, aby se nejdříve řádně seznámil a teprve poté hodnotil. Tito lidé se proto rovnou

uchýlí k negativnímu hodnocení, aniž by měli vlastní umělecký zážitek z posuzovaného poslechu. Hodnocené tak skutečně nepoznají a vyhovuje jim to, neboť nemusí přemýšlet. Jde o projev jakési pohodlnosti vybrat tu variantu, která mne nenutí k výběru té složitější. Tato kritika nevychází z názorového přesvědčení opřené o poznatky, ale o nepodložené informace (viz kap. 1.3.2).⁶⁰

1.3.1 Nietzsche: O třech proměnách

Z počátku budeme vycházet ze Zarathustrový řeči o třech proměnách z knihy *Jak pravil Zarathustra*, jejímž autorem je Fridrich Nietzsche. Toto dílo vzniklo jako psychická reakce na ztrátu nejbližšího přítele a odmítnutí ženy, kterou miloval. Nietzsche se s tímto pocitem prázdnoty a trpkosti vypořádává vytvořením postavy, která se stane jeho přítelem a je zvěstovatelem jeho myšlenek, tj. Zarathustra.⁶¹ Nietzsche se ve své tvorbě zabýval lidskou identitou a v této knize uvádí trojí proměnu člověka. Z velblouda na lva, ze lva na draka a z něj pak k „hrajícímu“ dítěti. Každá z proměn vlastně vyjadřuje určitou souvztažnost s člověkem. Velbloud je zvíře vyznačující se trpělivostí i houževnatostí, jež vyniká tím, že dokáže vézt velký náklad, a kterým je při svém putování pouští i obtěžkán. Toto zvíře je možné převést na člověka, který, obtěžkán informacemi, získává nové a nové znalosti. S takto nabytými znalostmi pak člověk odchází do pouště, kde zůstává sám a oproštěn od okolních vlivů. Právě na tomto místě dochází k první proměně, tj. proměna z velblouda na lva. Lev, jakožto král zvířat, se může pochlubit takovými vlastnostmi, jako je síla, moudrost či odvaha a má schopnost osvobodit své myšlení od tradic a určených úkolů. Setkáváme se zde ale spíše s tím, že se ještě neprojevuje schopnost samostatného uvažování. Je zde tendence zaměřit se na sílu k myšlení. Takto vyzbrojen se dále člověk musí vypořádat s drakem. Dochází k druhé proměně ze lva na draka. Draka charakterizují vlastnosti jako moc a vláda. Ve starých biblických textech byl považován za krutého vládce, ve středověku pak byl ztělesněním negace a zla. Drak byl však i považován za mýtické zvíře a byl uctíván např. v Číně či Japonsku. V souvislosti s člověkem se jeho moc ukazuje jako schopnost být si vědom toho, co „musí“ a co naopak „nesmí“. Drak tedy vystupuje v člověku jako bytost, která je schopna rozlišit, co je jeho úkolem a co nemá dovoleno. Pokud pak dospěje k tomu, že je schopen odmítnout to, co pro něj není

60 Srov. <http://blog.bandzone.cz/clanek/jaky-je-vas-nazor-na-ceskou-hudebni-identitu?comments-comments-pg=5>. [cit. 2012-03-06].

61 Oslovení Zarathustra vzniká od stejnojmenného předchůdce z 6. století před n. l.

správné, co tedy nesmí, dochází k poslední přeměně. Člověk se odvrací od draka a pokračuje k přeměně na „hrající“ dítě. Dítě tu představuje nezávislé individuum, které je připraveno k vlastní tvorbě.⁶²

Co říká Nietzsche o poslední přeměně na „hrající“ dítě? *„Nevinností je dítě a zapomenutím, je novým počítím, je hrou, je kolem sebe se roztácejícím, je prvním pohybem, je posvátným Ano. Věřu, ke hře tvorby, bratři moji, je třeba posvátného Ano: svou vlastní vůli chce potom duch, svůj vlastní svět si zbuduje, světu jsa ztracen.“*⁶³

Ono „hrající“ dítě je taková bytost, která je nejen schopna obsáhnout nové poznatky a ty vstřebat, nejen ta, která je schopna myslet, rozlišit, co „musí“ a „nesmí“, ale především taková, jež je to schopna udělat svým vlastním přičiněním. Je rozdíl, pokud víme, co nesmíme udělat, a přitom jsme k tomu neteční, od skutečnosti, kdy se sami aktivně podílíme na změně (viz kap. 2.1.2). Nietzsche hovoří v knize o „nadčlověku“, který je poslední ve vývoji a jenž má vlastnosti, které jsou mu hodny a dělají z něj morální osobnost. Nadčlověka charakterizuje to, že je schopen jednat aktivně sám za sebe, nepřetvařovat se nebo nepotlačovat své pocity. Člověk tohoto vývoje si je vědom, že jeho osobnost je propojením pravdy a lži, duševna a tělesna, pozitivních i negativních sil či racionality a emocionality. Všechny tyto dvojice je nutné sloučit do jednoho celku, neboť to vše je obsaženo v osobnosti člověka. Nietzsche se, podle mínění autorů životopisů, v knize vypořádává i s postavou Richarda Wagnera, kterého obdivoval, stejně jako vzhlížel k jeho hudbě, ale poté se rozešli ve zlém (viz blíže násl. kap.). V knize ho připodobňuje ke kouzelníkovi, který „ztělesňuje umělecké stadium lidstva“. Zarathustra předává kouzelníkovi jeho učení, jež je jím přijímáno. Pro kouzelníka zde Zarathustra představuje jeho vůdce.⁶⁴

1.3.2 Vztah Richarda Wagnera a Friedricha Wilhelma Nietzscheho

Fridrich Nietzsche se velmi zajímal o hudbu, přitahovala ho. Sám hrál na klavír a věnoval se i komponování, ale zveřejnil pouze jedinou svou skladbu. Hudbou se zabýval do té míry, až dospěl k tomu, že hudbou může člověk nalézt sám sebe. Jeho zájem o ní byl tak značný, že nešlo jen o amatérskou práci, ale skutečně se v této oblasti opíral o řadu teoretických poznatků a znalostí.

62 Srov. http://www.schacco.savana.cz/vlastni_web/zobrazit_prispevek.php?id=60 [cit. 2012-05-03].

63 Nietzsche, F. *Jak pravil Zarathustra*. Olomouc: Votobia, 1995. s. 21. ISBN 80-85885-79-4.

64 Srov. http://www.schacco.savana.cz/vlastni_web/zobrazit_prispevek.php?id=60 [cit. 2012-05-03].

Mezi skladatele, kterých si vážil nejvíce, patřili Beethoven, Mozart, Hayden a také Schumann. Friedrich Nietzsche se poprvé potkal s Richardem Wagnerem, když mu bylo čtyřiaadvacet let, Wagnerovi o jedenatřicet více. Stali se blízkými přáteli. Sám říká, že když se s Wagnerem setkal, vyjádřil mu respekt a oba poznali, že si velmi rozumí. Oba zjistili, že je spojuje nejen láska k hudbě, ale také zájem o řecké drama a také zejména o Schopenhauerovu filozofii. Jak se Nietzsche konkrétně vyjadřuje o Wagnerově hudbě? V knize *Richard Wagner v Bayreuthu* uvádí: „*Nejmocnější Wagnerovo nadání je cosi, v čem může uspět jenom velký mistr: schopnost razit pro každé dílo jeho vlastní jazyk a dát mu také nový tvar a nový zvuk.*”⁶⁵

Dále se o jeho hudbě vyjadřuje následovně: „*Je štěstí, že se Wagner nenarodil na nějakém vyšším místě jako šlechtic a nevěnoval se politické dráze.*”⁶⁶

Sám Wagner o svých pocitech při hudbě říká: „*Úžasné blaho, jaké ve mně probouzel zvuk orchestru při poslechu z bezprostřední blízkosti, mi zůstalo ve vzpomínce dodnes. Už ladění nástrojů ve mně vyvolávalo mystické vzrušení, zvláště kvintové intervaly houslí mi připadaly jako pozdrav ze světa duchů.*”⁶⁷

Mezi další témata hovorů patřila např. filozofie, literatura nebo náboženství. Vznikalo pevné přátelství, kdy se oba umělci navštěvovali a trávili hodně času pospolu. Později společně prožívali i Vánoce a Nietzsche u Wagnerových po nějaký čas i bydlel. Z dopisů, které psal svému nejbližšímu příteli, se dočítáme, jak Nietzsche Wagnera obdivoval a vážil si jejich přátelství. Napsal mu v dopise: „*Nejlepší a nejvelebnější okamžiky mého života jsou spojeny s vaším jménem a znám jenom jediného druhého člověka, vašeho duchovního bratra Arthura Schopenhauera, na něho pohlížím se stejnou úctou.*”⁶⁸

Wagner měl na mladšího Nietzscheho velký vliv. Jejich společným tématem bylo především řecké drama. Studoval Wagnerovy spisy a převzal jeho myšlenky, kterými se inspiroval, a hovořil s nimi často i se samotným Wagnerem. Jeho myšlenku, že drama je „zviditelněním hudby” z pohledu estetiky, Nietzsche přetransformoval na historii. Tvrdí, že drama je i z hudby historicky vytvořeno. Tyto myšlenky pak uplatnil v knize *Zrození tragédie z ducha hudby*, kterou Wagnerovi věnoval a jež je také „pěním ódy” na jeho osobu. Obliba Schopenhauera měla za následek to, že Nietzsche po něm přebírá i jeho způsob svérázného projevu, který vede i k osobním urážkám. Choval se, jako by byl pln potlačované agrese, a s tím souvisí i jeho neschopnost říct svůj názor. Jeho problému si všiml

65 Magee, B. *Wagner a filosofie*. Praha: Jiří Buchal, 2004. s. 278. ISBN 80-7341-337-X.

66 Marcuse, L. *Pamětihodný život Richarda Wagnera*. Praha: Edition supraphon, 1970. s.249. ISBN neuvedeno.

67 Reittererová, V. *Richard Wagner: Můj život*. Praha: Národní divadlo, 2007. s. 33. ISBN 978-80-7258-005-7.

68 Magee, B. *Wagner a filosofie*. Praha: Jiří Buchal, 2004. s. 265. ISBN 80-7341-337-X.

i Wagner a snažil se mu být oporou. Chtěl, aby byl schopen být sám sebou. Nietzsche přiznal i po té, co se nepohodli, že na Wagnera bude vzpomínat vždy v dobrém, neboť mu v mnohém pomohl. Nietzsche na sobě poznal, že ona potlačovaná agrese pramenila z toho, že měl potřebu zbavit se Wagnerovy autority, a získat tak pocit nezávislosti. Byl si vědom toho, že mu Wagner nahradil otce a společně s Schopenhauerem představoval osoby, ke kterým Nietzsche vzhlížel nejvíce.

Bryan Magee tvrdí, že pokud bychom měli vypočítat vztah, jaký tito dva umělci mezi sebou měli, pak by to dobře dokládalo poměr mezi králem a mladým dvořanem. Sám Wagner nesdílel obdiv ke svému příteli. Považoval ho za schopného vědce, ovšem spíše ve smyslu jeho „dvora“, nikoliv jako osobnost vybavenou vlastní „velikostí“. Bylo otázkou času, kdy Nietzsche nebude spokojen s tímto vztahem a bude prahnout po vlastním prosazení a uznání. Cítil se být poněkud využívaný, utlačovaný a vzpíral se tíživému pocitu nesvobody. Nechtěl se spokojit s tím, aby byl ten, kdo „opěvuje“ krále, ale chtěl jít vlastní cestou, proto od Wagnera odešel. Měl pocit, že ho Wagner chápe spíše jako „prostředek“ k tomu, aby měl své další pokračovatele, avšak ne jako osobnost, která má kvality. Z knihy *Wagner a filosofie* se dočítáme i to, že Nietzsche si byl vědom různorodosti jejich povah a postavení. Wagner, považovaný za génia, patřil mezi extroverty, kteří jsou rádi ve společnosti. Ve jeho případě se jednalo o osobnosti nejvyššího formátu. Naopak Nietzsche byl introvertně založený. Wagnerovu povahu vylíčil v knize *Richard Wagner v Bayreuthu* následovně: „*Chtěl dobývat a vládnout jako žádný umělec před ním. /.../ Jeho úsudek podlehl nestřídmosti. /.../ Vidí, že utrpení patří k podstatě věci a od nynějška přijímá svůj podíl utrpení klidněji. Touha po absolutní moci, dědictví předcházejících let, se plně přesunula do umělecké tvořivosti; nyní hovoří svým dílem jenom sám k sobě.*“⁶⁹

Ono vládnutí, o kterém čteme v úryvku, souvisí s divadlem. Nietzsche jako zarytý odpůrce divadla nechápal Wagnerovu tendenci, aby „divadlo vládlo nad uměním“. Podle něj je divadlo něco podružného, nepravdivého. To, co slouží pro velké masy lidí. Wagnera se sdělená slova jeho přítele dotkla, a to proto, že jeho hudba byla především hudba v divadle. Sám dobře věděl, že má Nietzsche pravdu, když o něm říká, že touží „vládnout“, ale raději tvrdil, že to tak není. Slova Nietzscheho byla dvojsmyslná a Wagner to dobře rozeznal, neboť ho dobře znal. S pocitem křivdy a zrady už k sobě nenašli cestu a jejich nepřátelství se stupňovalo. Nietzsche v roce 1876 navštívil Bayeruth a viděl, jak Wagner „nadbíhá“ mocným lidem, kteří by mohli více zviditelnit jeho dílo. Přijímal je do svého domu a Nietzsche, jenž byl přítomen, to vnímal tak, že jde vlastně jen o povrchní vztahy, které mají Wagnerovi přinést vlastní užitek. Nietzsche byl zděšen, neboť to bylo zásadně v rozporu s jeho

69 Magee, B. *Wagner a filosofie*. Praha: Jiří Buchal, 2004. s. 278-279. ISBN 80-7341-337-X.

filozofii. Tvrdil, že lidé si své hodnoty společensky a historicky utvářejí sami a funguje zde prosté hájení svého života. Živý tvor se vyznačoval soubojem jednoho proti všem.

Nietzsche říká, že takovýto způsob života trval do doby, než vznikla morálka. Uvědoměním si toho, jak by se člověk měl chovat, už najednou nejde, aby mocní zabíjeli bezmocné, ale dochází k tomu, že by si měli lidé pomáhat. Úkolem morálky je poukázat na to, co člověk nesmí. Nietzsche tu zmiňuje vznik falešných hodnot, které jsme se naučili a zafixovali si je, a nejsme schopni to změnit (viz kap. 1.1). Označuje to jako tzv. „smrt Boha“. Tvrdí, že lidé neustále mluví o křesťanských hodnotách, ale přitom podle nich nežijí. Také hovoří o tom, že pokud se oprostíme od morálky, která se vyznačuje jen jako vyjádření zákazu, dojdeme k tomu, že se staneme nezávislími, neutlačovanými a neomezovanými. Tímto se podle něj člověk stává „načlověkem“. Nadčlověk tedy není ten, který by se povyšoval nad ostatní, naopak. Svým myšlením jen dostává něco, čím ostatní převyšuje. Silně vnímal to, že lidé žijí ve lži a přetvářce, a sám tuto skutečnost špatně snášel. Proto bylo pro něj nesnesitelné, když viděl Wagnera, svého přítele, který se takto vypočítavě choval k lidem. Jako zradu a zaprodání také vnímal skutečnost, že se Wagner přestal zajímat o změnu a nápravu společnosti, v kterou oba tolik věřili. Přesto všechno Bryan Magee ve své knize píše o tom, že si neustále dopisovali a byli ve spojení. Nietzsche si byl vědom toho, i přes všechny pocity hněvu, že na něj měl a stále má Wagner značný vliv. V letech 1875 Nietzsche vážně onemocněl a byl nucen opustit univerzitu v Basileji, kde působil. Trpěl vážnými bolestmi, migrénami i žaludečními obtížemi a důsledkem silných bolestí a pocitu osamělosti u něj ve čtyřiačtyřiceti letech došlo k šílenství. V této době se Nietzsche věnoval naplno psaní a tvorbě. Jeho způsob psaní se stával subjektivnější a snažil se získat si příznivce svými názory prostřednictvím nečekaných metafor. O jeho tvorbě se říká, že je, kromě Schopenhauera, obrazem „nejdůkladnějšího psychologa mezi filozofy“.

Nietzsche se ve svých dílech zabývá i Wagnerem, ovšem jeho kritiky k jeho osobě nemají příliš podobu skutečné kritiky. Nepodrobuje soudům uměleckou hodnotu Wagnerových děl, nýbrž jde spíše o sprosté a sarkastické připomínky. Nietzsche Wagnera napadá za jeho teatrálnost, když tvrdí, že veškeré jeho dílo je „hrané“. Dokonce vyjadřuje myšlenku, že jeho tvorba pod „rádoby“ hlubokými myšlenkami neschovává nic. Má jen vyvolat hluboké pocity, ovšem nejde o pocity pravé, ale uměle vyvolané, hrané. Tím samým způsobem se vyjadřuje o i Wagnerově hudbě. Jeho nelichotivá slova proti Wagnerovi často vystřídají převládající pocit obdivu, a tak si Nietzsche protiřečí. Proč najednou takový názorový obrat? Jako důvod jeho protiřečení se uvádí to, že vyjádření svého názoru proti někomu, kým se cítil ovládaný, bylo způsobem satisfakce. Dlouho

potlačovaný pocit odporu se pak projevil formou slovního napadání a plnil funkci projeviti se svobodně. Sám pochopil, že jeho kritiky zcela postrádaly kontakt s jeho díly, osobní zkušenost, tj. vlastní umělecký zážitek (viz kap. 1.3). Čtyři roky po Wagnerově smrti slyšel Nietzsche jen předeheru k jeho opeře Parsifal a zjistil, že veškeré jeho pokusy o kritiky se naprosto minuly účinkem, neboť poznal, že musely nutně selhat. Seznal, že v uměleckém zážitku z hudby, doplněném navíc o bezprostřednost, není místo pro řešení osobních křivd a slovní překrucování. Přišel na to, že umělecký zážitek je dobré si ponechat a není nutné o něm psát nebo se vyjadřovat.

Co bylo tedy důvodem toho, že se Nietzsche a Wagner rozešli? Kromě toho, co již bylo řečeno, v knize *Wagner a filosofie* se dočteme o tom, že šlo o velkou vnitřní bolest, která sice nebyla důvodem jejich rozkolu, ale byla příčinou vzteku Nietzscheho. Nietzsche byl velmi rozpolcený. Na jednu stranu vůči Wagnerovi pociťoval odpor, na druhé straně ho velmi obdivoval. Z jeho soukromých dopisů se můžeme dočíst: „*Mám tolik zkušeností s tímto člověkem a jeho dilem, z mé strany to bylo zbožňování a trvalo dlouho – zbožňování je jediné správné slovo. To, že jsem se ho musel zřít, že nakonec bylo nezbytné, abych znova našel sám sebe, patří mezi to nejtěžší a nejsmutnější, co mě potkalo.*”⁷⁰

Po Wagnerově smrti si ovšem Nietzsche uvědomil, že si Wagner vybudoval takový respekt, že je uznáván, i když je po smrti. Nietzsche pociťoval žárlivost a chyběl mu pocit uznání. Zatímco Wagnerova sláva stoupala víc a víc, díla Nietzscheho byla stále neznámá. Poslední kapkou pro něj byla zpráva o tom, že ho Wagner ponížil. Nietzsche byl vyšetřen, neboť trpěl velkými bolestmi hlavy, a přišlo se na to, že také trpí vážným onemocněním, které může mít za následek oslepnutí. Lékař vše tehdy řekl i Wagnerovi, který tvrdil, že je to důsledkem Nietzscheho pohlavního života. I dnes bychom se na takové tvrzení od přítele dívali špatně, ovšem v devatenáctém století byla taková slova naprosto urážlivá. Tato skutečnost objasňuje, proč se Nietzsche při zmínce o Wagnerovi choval často agresivně, ublíženě i dotčeně. I proto se v kritice spíše opíral o Wagnerův charakter než o dílo samotné.

Bryan Magee tvrdí, že Wagner si uvědomil, že zašel příliš daleko, a proto neměl tendenci své jednání obhajovat a na dotazy raději neodpovídal. Autor uvádí, že Wagnerovo jednání nebylo účelné, nechtěl Nietzschemu uškodit. Naopak, spíše z jeho strany šlo o „otcovský” přístup. Snažil se mu pomoci, ale Nietzsche to pochopil jako pomluvu a velmi mu to ublížilo. Jediným opravdovým viníkem je tu lékař, který Wagnerovi prozradil jeho zdravotní stav a se kterým vše neprávem konzultoval. Tato událost se považuje za jeden z hlavních důvodů jejich nepřátelství a toho, že se

⁷⁰ Magee, B. *Wagner a filosofie*. Praha: Jiří Buchal, 2004. s. 299. ISBN 80-7341-337-X.

rozešli ve zlém. To byla ona velká vnitřní bolest, kterou Nietzsche pociťoval.⁷¹ V období, kdy se Nietzsche odebírá do samoty, dělá mu přeci jen někdo společnost, hudba. Sám říká, že hudba ho probouzí a doslova řečeno: „*Bez hudby by pro něj byl život omylem.*“⁷²

Je možné, že mu hudba mohla pomoci? Vědou, která se zabývala vlivem hudby na psychiku člověka, je psychologie hudby, jak se dočteme v následující kapitole.

1.3.3 Psychologie hudby

Již v době antiky a středověku se projevuje vliv hudby na psychiku člověka. Objevují se názory, jež dokládají, že hudba člověka aktivizuje. Vznik psychologie hudby jakožto vědecké disciplíny se však datuje až do devatenáctého století. Cílem tohoto vědního oboru je tedy zkoumání psychiky člověka ve vztahu k hudbě. Zabývá se utvářením hudebních schopností a dovedností a také muzikoterapií. V současné době se psychologie hudby dělí do dvou skupin. První skupinu tvoří tzv. základní výzkum, týkající se vnímání hudby. Zahrnujeme sem práce, jež se zabývají akustikou, až po ty, které se zaměřují na emocionální zážitek z hudby. Druhou skupinu označujeme jako aplikovanou psychologii hudby, kde se uplatňují hudební činnosti a hudebněpsychologické poradenství.

Pokud se podíváme na úroveň psychologie hudby u nás a v jiných evropských zemích, pak docházíme k závěru, že u nás není žádné pracoviště, které by se problematikou rozvoje hudební psychologie zabývalo. Tato skutečnost možná i částečně vysvětluje fakt, že se pojem hudební identity neopírá o literární zdroje (viz kap. 1). Nemůže se opřít ani o bázi poznatků nebo nabytých zkušeností. Důsledkem toho se tento obor potýká s nejednotnou terminologií. Jako přínos, pro zrod nových podnětů ve své činnosti, se zdál být vznik Metodického centra Hudební Akademie múzických umění pro přípravu a další vzdělávání pedagogů základních a středních uměleckých škol. V psychologii hudby narazíme zejména na problematiku rozvoje lidských hudebních schopností a dovedností. Literatura zabývající se psychologií hudby hovoří o problematice přeceňování dovednosti žáků či efektivitě hudebního vývoje, ale pokud se zaměříme blíže na naše téma, tj. hudba a její vliv na osobnostní rozvoj člověka, hudební identita člověka, je informací o poznání méně. Na tutéž skutečnost poukazuje i Bohumil Dušek v knize *Živá hudba* (viz kap. 1.3.4).

71 Srov. Magee, B. *Wagner a filosofie*, s. 258-307.

72 Macků, M. *Schopenhauer a Nietzsche: Srovnání* [online]. [cit. 2012-03-11]. Dostupné na: <http://www.ped.muni.cz/wphil/studenti/macku/vule.htm>.

V knize *Psychologie hudby* od Milana Holase se dozvídáme o vlivu hudby na psychiku. Říká, že pro člověka, který se zabývá hrou na nástroj a koncertuje, je důležitý autogenní trénink, jenž mu může pomoci zvládat napjaté situace. Podstatou tohoto tréninku je vyvolat množstvím představ takovou situaci, která je v danou dobu žádaná. Vychází z poznatku, že psychické napětí vzniká důsledkem napětí svalů, proto se při autogenním tréninku snažíme právě o uvolnění svalstva. Pracuje se s relaxací, uvolněním svalů a celkovým zklidněním, koncentrací a soustředěním se na danou představu. Holas uvádí i skutečnost, že pokud se žáci učí kolektivně, je důležité, aby s nimi učitel uměl jednat a naslouchal jim. Jednat správně s žáky znamená nejen nechat je projevit názor, ale i projevit své pochopení k jejich problémům. Tento pocit vzájemnosti jim pak dává pocit podpory a pocit, že jsou pro učitele důležití. Dochází ke vzniku vztahů nejen mezi žákem a pedagogem, ale i mezi žáky navzájem. Vycházíme opět z předpokladu, že člověk jakožto bytost společenská se pohybuje ve společnosti a musí se umět pohybovat v mezilidských vztazích (viz kap. 1.1). Žáci se učí vzájemně si naslouchat, být si oporou, brát na sebe ohledy, být vůči sobě tolerantní, trpěliví, ale umět se i správně asertivně prosadit. A. Vališová uvádí, že asertivně nutně předchází poznání sebe sama, až poté jsme schopni poznat druhého člověka. Samotná asertivita pomáhá mladému člověku více si věřit, tedy zvyšuje sebevědomí, pomáhá při pohybování se v mezilidských vztazích a dotváří prostředí pro účinnou spolupráci mezi sebou. Veškeré tyto vlastnosti, které se stávají součástí identity, se pak samozřejmě projevují i v hudbě.⁷³

Jaká je tedy vlastně osobnost člověka, který se hudbě věnuje? Může zde docházet k potlačování vlastní identity, nebo je tomu naopak? Tím se zabývá další kapitola.

1.3.4 Člověk jako osobnost hudební a jeho identita

V knize *Živá hudba* se Bohumil Dušek ve svém příspěvku zabývá „problematikou psychologie osobnosti hudebního umělce“. Poukazuje na skutečnost, že i když se psychologie osobnosti jako vědní obor rozvíjí, pojmu hudební psychologie osobnosti, tedy hudební identity člověka, si zatím nikdo nevšiml. Ve svém příspěvku se tedy snaží tuto skulinu zaplnit. Píše o podmínkách, které mohou hudební osobnost člověka ovlivňovat a utvářet. Konstatuje, že pokud se jedinec hudbě chce věnovat, je potřeba, aby byl motivován k této činnosti. Motivace je v tomto případě možná, pokud si bude vědom toho, že k hudební činnosti má dobré předpoklady, a také pokud bude přesvědčen, že v ní chce být úspěšný (viz příloha 2 b, otázka č. 1). Nazýváme to úrovní aspirace člověka, kterou lze

⁷³ Srov. Holas, M. *Psychologie hudby v profesionální hudební výchově*, s. 15-21, 118-121, 133-134.

chápat jako touhu po nejlepším výsledku a pocitu uznání. Aspirace se často chybně zaměňuje za pojem očekávání. Očekávání ovšem vyplývá z toho, že člověk již poznal své reálné možnosti. Aspirace je někdy tak vysoká, že převyší i reálné možnosti člověka, a ten se potom necítí být uspokojený. V některých případech může dojít k tomu, že člověk, i když si je vědom toho, že by měl míru aspirace změnit, se dostane do konfliktu se sebou samým, protože snížením aspirace se dostávají pochybnosti. Řešení může být takové, že člověk si stanoví jen takové cíle, na které stačí, ovšem to nese riziko, že bude úroveň aspirace snížena na nulovou hodnotu a člověk se přestane o hudební činnost zajímat úplně. Autor hovoří o tom, že náročné životní situace ovlivňují aspiraci i míru očekávání. Uvádí, že čím je pro nás výkon důležitější, tím menší očekávání máme, ale o to větší výkon toužíme podat. Čím je vyšší touha po dobrém výkonu, tím větší je i riziko trémy. Tréma je spjata s „psychickou stránkou hudební činnosti“ člověka a s jeho schopností adaptovat se na neobvyklé situace, kdy převažuje aspirace nad očekáváním. Projevuje se strachem, neschopností soustředit se a doprovodným projevem jsou fyziologické příznaky. Jak se trémy vyvarovat a je to vůbec možné?

Bohumil Dušek říká, že tréma před vystoupením je vlastně spojení naší představy se silně negativním, již prožitým, pocitem. Uvádí příklad, kdy dívka se bála koncertování, protože měla silný negativní pocit způsobený z nedávného neúspěchu. Učitel jí před dalším vystoupením tvrdil, že vystupovat nebude, ale pak jí rovnou poslal na podium. Dívka sama přiznala, že na trému neměla čas a s dalším vystupováním neměla problém. Trému před výkonem tedy lze odbourat tím, že odstraníme negativní pocit, který jí spouští. Ovšem pokud hovoříme o motivaci a touze po úspěchu, je možné vůbec stanovit věk, kdy se člověk může stát hudební osobností? Podle Duška je zřejmé, že velká díla vznikala už v období dospívání.⁷⁴ Jsou známa díla Mendelssohna, „Sen noci svatojánské“ vytvořený v jeho sedmnácti letech, Suk a jeho „Serenáda Es dur“ zkomponovaná v jeho osmnácti letech a také Wagnerovy „Víly“ složené ve dvaceti letech.

Autor hovoří o tom, že ke skutečnému hudebnímu myšlení je třeba osobní vyzrálosti, a tak dochází k závěru, že toho je člověk schopen dosáhnout až kolem osmnáctého roku člověka. Bohumil Markalous dále tvrdí, že toho není možné docílit před patnáctým rokem života člověka, neboť není schopen pochopit uměleckou podstatu.⁷⁵ Říká: „*Za těchto okolností nelze připustit, že by prepubescentní a pubescentní děti byly schopny osobité a umělecky přínosné hudební činnosti, neboť kdo nechápe podstatu umění, nemůže ani umělecky tvořit.*”⁷⁶

74 Vzhledem k zaměření se na věk 15-20 let neuvádíme tzv. „zázračné děti“, např. osobnost Mozarta.

75 Srov. *Živá hudba: sborník prací hudební fakulty Akademie múzických umění k 30 výročí vzniku školy*, s. 159-186.

76 tamtéž, s. 187.

Pozdní adolescence, autor ji nazývá postpubescencí, je obdobím, kdy dochází k největšímu rozvoji osobnosti člověka v hudbě. Mladý člověk má hodně zájmů, a proto se i více profiluje právě jeho aspirační úroveň (viz dříve). Nejprve se dívá na cizí model, ale poté začne mít vlastní zkušenost a vytváří vlastní „hudební řeč“. Autor uvádí, že o osobitosti hovoříme už v prvních projevech hudby. Mezi faktory, které ovlivňují osobnost hudebního umělce, patří faktory kvalitativní a kvantitativní. Jako kvalitativní faktor označujeme skutečnost, zda jde o extroverta inspirujícího se okolím, přírodou nebo společností nebo o introverta, který se uzavírá sám do sebe a zajímá se o své vlastní, ale i cizí duševní stavy. V hudbě se pak tyto faktory nemění, a tak člověk zůstává celý život buď extrovertním, nebo introvertním. Jako kvantitativní faktor se uvádí ovládnutí nástroje, lehkost projevu a citového prožitku v přednesu.⁷⁷

Ukazuje se, že osobnost člověka se v hudbě projevuje ve své čisté formě. Člověk hudbou neztrácí svou pravou identitu, naopak díky ní může projevit často to, co sám není schopen vyjádřit. Můžeme to nalézt např. u introvertní osobnosti. Introvertně založenému člověku hudba přináší možnost projevit se tak, jak by on sám od sebe nebyl schopen. Hudba tak přináší léčebné uklidňující účinky, o nichž se můžeme dočíst v příští kapitole.

2.3.5 1.3.5 Vliv muzikoterapie

Muzikoterapie byla vymezena Federací muzikoterapie takto: „*Muzikoterapie je použití hudby a/nebo hudebních elementů zvuku, rytmu, melodie a harmonie kvalifikovaným muzikoterapeutem pro klienta nebo skupinu v procesu, jehož účelem je usnadnit a rozvinout komunikaci, vztahy, učení, pohyblivost, sebevyjádření, organizaci a jiné relevantní terapeutické záměry za účelem naplnění tělesných, emocionálních, mentálních, sociálních a kognitivních potřeb. Cílem muzikoterapie je rozvinout potenciál a/nebo obnovit funkce jedince tak, aby mohl dosáhnout lepší intrapersonální nebo interpersonální integrace a následně také vyšší kvality života prostřednictvím prevence, rehabilitace nebo léčby.*”⁷⁸

Tento přístup se uplatňuje pomocí hudby, pasivní muzikoterapie, a vytváření zvuků, aktivní muzikoterapie. Pomocí muzikoterapie dochází k silným emotivním prožitkům i ke kontaktu s vlastní identitou člověka. Jde o formu terapie, která se jako každý terapeutický přístup vyznačuje

⁷⁷ Srov. Živá hudba: Sborník prací hudební fakulty Akademie múzických umění k 30. výročí vzniku školy, s. 187-197.

⁷⁸ Plecháčková, M. D. *Muzikoterapie* [online].[cit.2012-03-13]. Dostupné na:

<http://www.muzikohrani.cz/muzikoterapie>.

následovně: „*Terapeutický přístup lze obecně vymezit jako takový způsob odborného a cíleného jednání člověka s člověkem, jež směřuje od odstranění či zmírnění nežádoucích potíží, nebo odstranění jejich příčin, k jisté prospěšné změně (např. v prožívání chování, fyzickém výkonu). Tomu odpovídá rovněž etymologie termínu terapie, jehož řecko-latinský původ odkazuje na léčení, ale také na starání se, pomáhání, cvičení.*“⁷⁹

Muzikoterapie vychází z předpokladu, že hudba samotná má moc člověka rozechvět. Tento terapeutický přístup pracuje s tím, že hudba ovlivňuje tyto sféry: bližší spojení se sebou samým, harmonizaci a samoléčbu, osvojení důvěry a utváření vztahů, empatii k druhému, energetické obohacení, radost z vlastní hudební produkce nebo rozvíjení kooperace a komunikace.⁸⁰

Léčení hudbou probíhá buď jejím poslechem, nebo vlastním tvořivým způsobem. Léčí člověka celostně, tj. působí na tělo, mysl i duši. Má schopnost regulovat to, jak člověk hodnotí sám sebe, jak působí v mezilidských vztazích a také může pomoci v životním směřování člověka. Při terapeutickém působení se uplatňuje užití motivace i hudby, která tu slouží jako způsob, jak uvést dotyčného člověka do pohotovosti. V muzikoterapii se pracuje i s rezonancí těla, kdy vycházíme ze skutečnosti, že každá část se rozezná jiným zvukem. Tímto způsobem, doprovázeným již známou prací s dechem, dochází ke kýženým terapeutickým účinkům uvolnění.⁸¹

Muzikoterapie je závislá na etice a vychází z hodnotového systému. Cílem člověka je žít svobodný život v úctě a důstojnosti. Základem každé terapie je projev úcty k člověku, což znamená nejen respektovat jeho práva, ale brát ho za sobě rovného. Terapeut by neměl působit tak, aby v druhých vzbudil pocit viny nebo naopak pocit netečnosti vůči jednání. Měl by člověku ukázat hodnotu života, probudit zodpovědnost a chuť změnit ho podle svého uvážení. Úctu k druhému člověku můžeme mít, pokud jsme schopni sebeúcty, tj. vážít si vlastního „já“. Sebeúcta se vyznačuje tím, jaký máme vztah sami k sobě, z čehož se odvíjí i všechno prožívání člověka. Není možné chovat úctu k člověku, pokud ji nemáme sami k sobě. Sebeúcta vzniká na základě toho, že člověk je schopen sebeurčení (viz 1.1) a je si vědom svých možností i omezení. Správná terapie se zaměřuje právě na vztah člověka k sobě samému. Otázky mohou být následující: Jakou k sobě člověk chová úctu? Jaká jsou jeho očekávání? Je svobodný při svém jednání?⁸²

Experiment uskutečněný v devadesátých letech prokázal, že hudba má příznivý vliv nejen na psychiku člověka, ale také na rozvoj inteligence a paměti. Dospělo se k odhalení tzv. Mozartova

79 tamtéž.

80 Srov. <http://www.muzikohrani.cz/muzikoterapie>. [cit.2012-03-13].

81 Srov. http://mg-muzikoterapie.cz/wp/?page_id=2 [cit.2012-03-14].

82 Srov. <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=23278> [cit 2012-03-13].

efektu, kdy byla skupině osob puštěna Mozartova hudba či jiná klasická hudba a lidé byli podrobeni testu, který prokázal lepší výkon v předložených inteligenčních testech. Efekt byl dočasný a trval krátkou dobu. Tento objev přitáhl pozornost psychologů, již učinili další dlouhodobý experiment a dospěli při zkoumání k závěru, že hudba je vsutku způsob, jak docílit zlepšení inteligence. Experiment byl určen speciálně pro děti, u kterých se dostavilo zlepšení např. v matematických dovednostech. Kromě zvýšení inteligence se u nich projevil zejména příznivý duševní rozvoj.⁸³

Muzikoterapie, jakožto vědecký obor obsahující psychologii, estetiku, medicínu či hudební pedagogiku, svými účinky pozitivně podporuje lidský organismus a obzvlášť psychiku člověka. Podílí se na zlepšení činnosti nervového systému, zmírňuje svalové napětí a napomáhá ke správnému dýchání. Užívání hudby v muzikoterapii má vliv na příznivou psychosomatiku člověka.

Muzikoterapie se podílí na regeneraci organismu, zaměření se do svého nitra a podporuje rozvíjení komunikace mezi lidmi. Má vliv na snížení únavy, krevní činnost a také pomáhá proti nežádoucím emocím, jako je agrese nebo zlost. Je považována za medicínský obor, a tak se pokládá za schopnou alternativu v léčení různých nemocí i v prevenci. V muzikoterapii se pracuje i se speciálními ladičkami, které jsou schopny pomocí tónu léčit psychická i fyzická onemocnění. Tento konkrétní tón pak může pomoci při léčení neurózy či u předčasně narozených dětí. Hudba zde slouží jako relaxační prvek, zlepšuje se při ní schopnost učit se, zvyšuje se sebevědomí. Tento způsob uplatnění se užívá i při autogenním tréninku (viz kap. 1.3.3). Muzikoterapie má podíl na rozvoji osobnosti a jeho obohacení v oblasti tvořivosti, estetického poznání a získání zkušeností s dosud neznámými emocemi, doprovázenými psychodelickými a extatickými stavy.

Muzikoterapie se v praxi uplatňuje formou pasivní a aktivní. Pasivní muzikoterapii nazýváme způsob, kdy posloucháme hudbu a poté vyjadřujeme pocity, které v nás vyvolala. Aktivní muzikoterapie je účast na vytváření tónů. Barbara Angel Romanowska uvádí, že při takové terapii člověk hraje na nástroj a zaměří se na pocity, které má, a snaží se je uchopit. Může popsat jejich smyslovou podobu i emoce. Autorka uvádí, že postupně člověk dospěje k tomu, že najde svůj tón, se kterým se ztotožňuje. Do tohoto tónu se má člověk plně ponořit, vnímat ho a nechat plynout veškeré emoce s ním spojené. Tón má terapeutické účinky v případě, pokud je člověk schopen být otevřen tomu, co v tuto chvíli prožívá. Romanowska tvrdí, že z těchto afektů a špatných emocí se takto můžeme „vyhrát“ a po odeznění tónu odeznívají i tyto pocity.⁸⁴

83 Srov. http://casopis.mensa.cz/veda/mozartuv_efekt.html [cit.2012-03-14].

84 Srov. Romanowska, B. A. *Muzikoterapie: Ladičky a léčení zvukem*, s. 73-84.

2 Výsledky a zhodnocení dotazníků

Dotazník vyplňovali respondenti ve věku 15-20 let, kteří studují obor hra na kytaru. Vzhledem k nízkému počtu respondentů, který je dán tím, že ne všichni studenti se vešli do věkového rozmezí, a také tím, že nelze obsáhnout všechny respondenty studující tento obor, jsem se rozhodla pro kvalitativní výzkum. S hrou na kytaru mám vlastní zkušenost, hrála jsem na ni dvanáct let. Pokud se zamyslím nad tím, jaký vliv má na osobní rozvoj, pak je to duševní rovnováha nebo jakýsi způsob vnitřní osobní terapie. Chápu přednes jako způsob sebevyjádření, kdy mohu „odevzat“ sama sebe. Přesvědčení, že jde o „niternou zpověď“, může být důvod toho, že jsou lidé, kteří mívají trému. Přednesem se mohu „vyhrát“, jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, ze všech pocitů. Může se stát vyjádřením momentálních prožívaných pocitů, jako např. radosti, smutku nebo vzteku. Přednes je ukázkou osobní citlivosti a může odkrýt bolest člověka. Neslouží jen k rozvoji motorických dovedností člověka, pohotovosti, schopnosti improvizovat, umět interpretovat naučené, ale zejména pomáhá k rozvoji osobní identity. Skutečnost, že něco dovedeme, je silný stabilizátor člověka, který nám posiluje sebedůvěru i sebevědomí, jež jsou nezbytné pro zdravý rozvoj psychiky člověka. Pokud člověk není schopen vyjadřovat své pocity, hudba může poskytnout prostor pro vyplavení pocitů a zabraňuje tomu, aby byly tyto afekty potlačeny. Člověk získává hudbou a prožitkem z ní pocit sebedůvěry. Opět tu platí skutečnost, že pokud člověk věří sobě, pak je schopen uvěřit tomu, co hraje, a uvěří mu tak i diváci. Tímto způsobem pak dochází mlčky k předání „informace“ mezi lidmi beze slov. Dochází k autentickému prožitku, který se těžko slovy popisuje, jak bylo řečeno z úst Friedricha Nietzscheho, a pokus o jeho vymezení se zdá být neúplný. Člověk má možnost ho plně popsat pouze člověku, který má podobnou zkušenost. Jedině tak je možné tento pocit oboustranně plně sdílet.

Při pročítání dotazníků, mne zaujalo, že respondenti, kteří obor studují, mají podobné pocity, jež jsem uvedla sama za sebe. Jejich odpovědi mě upoutaly tím, jak jsou podobné. Na otázku, jak si představují aktivní využití volného času, tvrdí, že tento pojem pro ně představuje realizace v hudbě, hře na nástroj, četbě, v kulturním vyžití, sportu, ale také je odpočinkem a relaxací. Otázku jsem do dotazníku zařadila zcela záměrně, i když působí možná kontraproduktivně. Důvod, proč jsem tuto otázku použila, je ten, že jsem chtěla poukázat na to, že v práci nejde o jakési vyzdvihování hudby nad sportem. Práce se v nejmenším nezabývá srovnáváním důležitosti hudby a sportu. Dotazníkem spíše zjišťujeme, že sport je pro člověka, který hraje na nástroj, a má tak sedavý způsob života, velmi důležitý. Dozvídáme se z něj, že lidé, kteří cvičí na nástroj, by si měli udělat čas i na sport

a naplánovat si cvičení tak, aby netrpěli bolestmi zad. Právě bolest zad je nejčastější zdravotní komplikací, která se vyskytuje. Respondenti jednohlasně uvádějí, že na nástroj hrají z vlastní vůle a zájmu, což podle mne odráží i další odpovědi. Stejně tak se shodují v tom, že hudba léčí, že hra na nástroj je pro ně smysluplné trávení jejich volného času a že se jí chtějí dále věnovat.

Nejzajímavějšími odpověďmi se jeví ty, které reagují na otázku ohledně přínosu hudby a popsání prožívaných pocitů. Hudba, podle respondentů, přináší emoční vybití. Je schopna umožnit to, aby člověk, který se neprojevuje, se druhým lidem otevřel. Dále je doprovázená pocity radosti, uvolnění. Je popisována i jako způsob relaxace (viz kap. 1.3.3) a pomáhá ke kultivaci člověka. Hudba také přispívá k tomu, aby byl člověk lepší a měl větší radost ze života. Pokud něco druhému člověku hraji, mám z toho dobrý pocit nejen já, ale i druzí lidé. Hudba tak dokáže lidi stmelit. Pocity prožívané při hudbě jsou těžko popsatelné (viz kap. 1.3.2). Objevilo se, že jde o směs emocí a že při přednesu se snaží hráč hrou vyjádřit své vnitřní pocity. Pokud se podaří emoce projevit a uvolní se, cítí se člověk uvolněně a klidně (viz kap. 1.3.5).

Druhý dotazník, který obsahoval stejné otázky, byl určen pro učitele hudby, jenž má zkušenost s takto starými žáky a může posoudit, jak se jejich osobnost díky hudbě rozvíjí. Tento dotazník nenese hlavní význam, ale slouží ke zjištění zpětné vazby. Umožňuje vidět vše řečené i z jiného úhlu pohledu. Dozvídáme se z jeho vlastní zkušenosti to, že u mladých lidí, kteří se věnují hře, dochází k rozvoji v momentu, kdy se dostaví pocit úspěchu z provedení skladby. Dobrý pocit z toho, že vynaložené úsilí nebylo bezvýznamné. Lidé, kteří do této chvíle měli pocit, že hudba je všude kolem nich, ale oni vlastně neumí nic zahrát, najednou zjistí, že to dokázali a něco umí. Nastane tak obrovská změna v rozvoji osobnosti člověka, kterou v takovéto míře může zachytit právě učitel.

V odpovědi na otázku, jež se ptá na vlastní rozvoj identity učitele, se dozvídáme, že hudba je schopna vyzdvihnout dobré vlastnosti člověka. Utváření identity vzniká díky tomu, že pokud se naučíme nějakou skladbu, máme povědomí o tom, že nám to nikdo nevezme a námi naučené má trvalou hodnotu. Pokud se člověk naučí skladbu, dochází k tomu, že se naučí stále pracovat a více a více poznávat sám sebe. Jde o tvůrčí nikdy nekončící proces, který dává člověku pocit naplnění. Pocity při hudbě se dají těžko popsat, ale jde o emoce projevené samotnou hrou. Na poslední otázku dotazující se po tom, zda hudba léčí, respondent odpovídá, že je tvrzení pravdivé a že se hudba skutečně používá terapeuticky k léčení psychických problémů. Tvrdí, že pokud jednou do hudby pronikneme, chceme ji i více poznávat.

Závěr

Hlavním cílem práce bylo dokázat skutečnost, že hudba je způsob, jak rozvíjet identitu člověka. Práce se opírá o výzkum, který poukázal na to, že hudba je považována za důležitou činnost ve volném čase. Hudba je podle něj důležitější činností než sport. Cílem práce ovšem není soupeření a porovnávání toho, co je více důležité. Práce svůj hlavní cíl dokládá nejen prostřednictvím knižních zdrojů, ale i praktickou částí - na základě dotazníku respondentů ve věkovém rozmezí 15-20 let a z pohledu učitele, který zastupuje pohled nestranného pozorovatele na základě vlastní praxe a své individuální práce s žáky.

Prostřednictvím knižních zdrojů jsme se nejprve zabývali stručným vymezením samotného pojmu člověk, neboť nelze pojednávat o identitě člověka bez zmínky o něm samotném. Poté jsme rozdělili oba pojmy. Věnovali jsme se nejprve identitě člověka a pak hudbě, neboť jsme narazili na skutečnost, že spojení hudební identita nenajdeme v žádném knižním zdroji. Zmínili jsme se o problematice odpovědnosti, kterou s sebou dospělost přináší, i o tom, že mladí lidé často „hrají role“ a nasazují masky, neboť na dospělost nejsou připraveni. Pokud jsou schopni tyto „role nehrát“, pak mají možnost stát se opravdu autentickými, a být tak sami sebou. Právě toto jim hudba nabízí. Už nemusí být někým jiným, za kterého se budou zbaběle schovávat, ale mohou se stát autentickou osobností, jež v hudebním projevu vyjadřuje sebe samého. Období dospívání se vyznačuje i tím, že se mladí lidé snaží odpoutat od rodičů, ale potřebují mít i dobré mezilidské vztahy. Touží po tom, aby se jim dostalo obdivu, uznání nebo pochvaly. Po vysvětlení a vymezení obou pojmů jsme se zaměřili na samotný pojem hudební identity.

Jakým způsobem hudba rozvíjí identitu člověka? Ovlivňuje psychiku člověka díky emocionálnímu zážitku z hudby. Vlivem autogenního tréninku se člověk učí nejen naslouchat, brát ohledy na druhého člověka či být tolerantní, ale také asertivně, která ve zdravé podobě přináší to, že si člověk věří a umí se prosadit. Hudba má bezesporu terapeutický účinek. Muzikoterapie jako terapeutická metoda přináší silný emocionální prožitek, vnitřní spojení se sebou samým, harmonizaci duše, pocit důvěry, rozvíjí mezilidské vztahy, podílí se na rozvoji sebeúcty i následné úcty k druhému člověku. Ukázalo se, že i pocit samoty je pro dospívajícího člověka důležitou chvílí pro sebereflexi či přemýšlení nad sebou samým. I při této chvíli ho může doprovázet vlastní produkce hudby. Mladému člověku může hudba přinášet pocit, že je schopný být úspěšný, po čemž v tomto věku silně touží. Tento pocit také může zakusit při svém interpretačním výkonu. Z knižních zdrojů se může člověk

pozastavit i nad fakty, která mohou vyznít jako „rady“, jež jsou mu tímto předkládány k zamýšlení. Hudba je komunikačním kanálem, který může zprostředkovat vztahy mezi lidmi. Hrozí nebezpečí komerce a vznik tzv. „lábivé hudby“, již ovšem lze do jisté míry ovlivnit vlastním zájmem o věc a přesvědčením, že se s ní nelze jen tak spokojit. Při kritice mít na zřeteli, že než začneme něco kritizovat, je důležité mít s hudbou vlastní autentický zážitek a povědomí o tom, že hudba ani vyjádření nepotřebuje. Jde tu mnohdy víc než o hodnocení kritika. Poslední „radu“ by jistě vzkázal Friedrich Nietzsche, který tvrdí, konejme vždy sami za sebe. Nebojme se vymanit z cizího vlivu a pokusme se sami prosadit, ovšem nezapomeňme, že takové prosazení vyžaduje vlastní aktivní přičinění.

Dotazník, který je kvalitativním výzkumem a byl předložen respondentům ve věku 15-20 let, nám potvrdil i teorii v užití literatury. Hudbou, konkrétně hrou na kytaru, mohou vyjádřit sebe samé. Jeden respondent uvedl, že by nebyl schopen se otevřít druhému člověku tak, jako to dokáže autenticky prostřednictvím hudby. Díky hudbě se dokáže otevřít a dochází k předání „informací“ beze slov (viz kap. 3 Výsledky a zhodnocení dotazníků). Všichni respondenti se shodli v tom, že hrají na nástroj z vlastní vůle, že považují hudbu za smysluplné trávení volného času, a rovněž souhlasí s tvrzením, že hudba léčí. Co jim hudba přináší? Radost ze hry i ze života, uvolnění, emoční stabilitu, relaxaci a také tvrdí, že se díky ní stávají lepším člověkem a že je kultivuje. Potvrzuje se i to, že jsou pro ně důležité vztahy mezi lidmi. Jedna z odpovědí zněla, že hudba dělá radost samotnému člověku, jenž hraje i ostatním lidem, kteří ho poslouchají, a tak vytváří a prohlubuje mezilidské vztahy. Další respondent uvedl, že díky hudbě, vlastní produkci, je schopen vyplavit ze sebe špatné pocity, které „vyhraje“, a pak je klidnější a veselejší. Potvrzuje tedy skutečnost, že hudba je důležitým prostředkem k dosažení psychické rovnováhy člověka.

Při studiu daného tématu jsme narazili na skutečnost, že rozvoj identity člověka v hudbě není možné opřít o literaturu. Práce je tedy snahou o to, aby byl tento nedostatek aspoň částečně odstraněn, a poukazuje na nutnost dalšího zkoumání této problematiky.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Tištěné

Bačučík, R. *Jak posloucháme hudbu: Vztah obyvatel České republiky k hudbě a jejímu poslechu*. Zlín: Verbum, 2010. s. 8-9. ISBN 978-80-904273-8-9.

Barvík M.; Malát, J.; Tauš, K. *Stručný hudební slovník*. 5. přepr. a doplň.vyd. Praha, Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1960. ISBN neuvedeno.

Bubíková, Š.; Zderadičová, O.; Kaylor, M. K. *Problematika identity: Identita a globalizace*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2003. s. 82. ISBN 80-7194-590-0.

Cmíral, A. *Hudební pedagogika pro konzervatoře, hudební školy a soukromé studium*. Praha: Jednota hudebních stavů, 1937. s. 100-101. ISBN neuvedeno.

Hartl, P. *Psychologický slovník*. Praha: Budka, 2003. s. 185. ISBN 80-9015-490-5.

Hartl, P.; Hartlová, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. s. 221-222. ISBN 80-7178-303-X.

Havel, V. *O lidskou identitu*. 3.vyd. Praha: Rozmluvy, 1990. s. 349-351. ISBN 0-946352-04-6.

Holas, M. *Psychologie hudby v profesionální hudební výchově*. Praha: Akademie múzických umění, 1998. s. 15-21, 118-121, 133-134. ISBN 80-85883-27-9.

Kde končí umění a začíná věda, a naopak: *Sborník prací z konference pořádané u příležitosti 60. výročí založení AMU*. Praha: Akademie múzických umění, 2007. s. 56. ISBN 978-80-7331-084-4.

Klimeš, L. *Slovník cizích slov*. 4. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. s. 275. ISBN neuvedeno.

Koubová, V. *Friedrich Nietzsche: Lidské, příliš lidské*. Praha: Oikoymenh, 2010. s. 235. ISBN 978-80-7298-404-6.

Kružik, J.; Novotný, J. *Nietzsche a člověk: Kořeny filosofické antropologie v myšlení Friedricha Nietzscheho*. Praha: Univerzita Karlova – Fakulta humanitních studií, 2005. s. 189-192. ISBN 80-239-5355-9.

Magee, B. *Wagner a filosofie*. Praha: Jiří Buchal, 2004. s. 278. ISBN 80-7341-337-X.

Marcuse, L. *Paměťhodný život Richarda Wagnera*. Praha: Edition supraphon, 1970. s.249. ISBN neuvedeno.

Muchová, L. *Úvod do náboženské pedagogiky*. 2. přeprac.vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2000. s. 116. ISBN neuvedeno.

Nakonečný, M. *Obecná psychologie, sylabus přednášek*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2006. s. 118. ISBN 80-7040-922-3.

Nakonečný, M. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1995. s. 43-44. ISBN 80-200-0525-0.

Nakonečný, M. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 1999. s. 70-71. ISBN 80-200-0690-7.

Nietzsche, F. W. *Jak pravil Zarathustra*. Olomouc: Votobia, 1995. s. 21. ISBN 80-85885-79-4.

Nietzsche, F. W. *Rané texty o hudbě a řeči*. Praha: Oikoymenh, 2011. s. 120. 978-80-7298-419-0.

Pávková, J. a kolektiv. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002. s. 96. ISBN 80-7178-711-6.

Pavlová-Zahálková, A. *Biologické problémy adolescentů*. přeprac.vyd. Praha: České Vysoké učení technické, 1971. s. 98. ISBN neuvedeno.

Pechar, J. *Být sám sebou*. Praha: Hynek, 1995. s. 7. ISBN 80-85906-13-9.

Romanowska, B.A. *Muzikoterapie: Ladičky a léčení zvukem*. Alpress, 2005. s. 73-84. ISBN 80-7362-067-7.

Reittererová, V. *Richard Wagner: Můj život*. Praha: Národní divadlo, 2007. s. 33. ISBN 978-80-7258-005-7.

Říčan, P. *Cesta životem*. Praha: Pyramida, 1990. s. 232-233. ISBN 80-7038-078-0.

Říčan, P.; Krejčířová, D. *Dětská klinická psychologie*. 4. přepr. a doplň. vyd. Praha: Grada, 2006. s. 82, 139. ISBN 80-247-1049-8.

Vágnerová, M. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. s. 321. ISBN 80-246-0956-8.

Vrkočová, L. *Slovníček základních hudebních pojmů*. 3. vyd.vlast. nákl. 1996. s. 64. ISBN 80-901611-3-8.

Vysloužil, J. *Hudební slovník pro každého*. Vizovice: Lípa, 1995. s. 110. ISBN 80-901199-0-5.

Živá hudba: Sborník prací hudební fakulty Akademie múzických umění k 30. výročí vzniku školy. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. s. 159-186. ISBN nevedeno.

Elektronické

Referáty: *Antropologie jako multidisciplinární nauka* [online]. [cit. 2012-06-02]. Dostupné na: <<http://www.czreferaty.cz/seminarni-prace/filozofie/antropologie-jako-multidisciplinari-nauka>>.

Roubal, O. *Identita – více příběhů jednoho života* [online]. [cit. 2012-26-02]. Dostupné na: <<http://www.sociologie1.wz.cz/download/ZSO/identitaOR.doc>>.

Erikson, E. H. *Osm věků člověka* [online]. [cit. 2012-03-02]. Dostupné na: <http://webcache.googleusercontent.com/search?hl=cs&gbv=2&gs_sm=3&gs_upl=2681268101910111101010101186118610.11110&q=cache:q4pG5qIFoXMJ:http://www.phil.muni.cz/~hump/VyvPs/Vyv_ps_FFUK/Erikson_a_osm_veku_cloveka_-_Martina_Zakova.doc+E.+H.+Erikson%3A+Osm+věků+člověka&ct=clnk>.

Vrstevníkové skupiny a jejich socializační vliv, subkultury dětí a mládeže [online]. [cit. 2012-03-02]. Dostupné na: <<http://www.seminarky.cz/detail-21281>>.

Peterková, M. *Období adolescence: Dětství je překonáno, dospělosti vstříc* [online]. [cit. 2012-03-03]. Dostupné na: <<http://www.psychotesty.psyx.cz/texty/adolescence.htm>>.

Němcová, B. *Pohorská vesnice* [online]. [cit. 2012-03-03]. Dostupné na: <<http://www.knihy zdarma.net/bozena-nemcova/pohorska-vesnice/87>>.

Raušer, J. *Jaký je váš názor na českou hudební identitu?* [online]. [cit. 2012-03-06]. Dostupné na: <<http://blog.bandzone.cz/clanek/jaky-je-vas-nazor-na-ceskou-hudebni-identitu?comments-comments-pg=5>>.

Kognitivní funkce metafory v Nietzscheho Tak pravil Zarathustra [online]. [cit. 2012-05-03]. Dostupné na: <http://www.schacco.savana.cz/vlastni_web/zobrazit_prispevek.php?id=60>.

Macků, M. *Schopenhauer a Nietzsche: Srovnání* [online].[cit.2012-03-11]. Dostupné na:
<<http://www.ped.muni.cz/wphil/studenti/macku/vule.htm>>.

Plecháčkovi, M.D. *Muzikoterapie* [online].[cit.2012-03-13]. Dostupné na:
<<http://www.muzikohrani.cz/muzikoterapie>>.

Gerlichová, M. *Muzikoterapie* [online].[cit.2012-03-14]. Dostupné na:
<http://mg-muzikoterapie.cz/wp/?page_id=2>.

Hudba léčí vztahem [online].[cit 2012-03-13]. Dostupné na: <<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=23278>>.

Hally, T. *The Mozart Effect. Mensa International Journal* [online]. 2009, č.525 [cit.2012-03-14].Dostupné na: <http://casopis.mensa.cz/veda/mozartuv_efekt.htm.1>.

Články Jakuba Hučína: Psychologie dnes [online].[cit. 2012-03-14]. Dostupné na:
<<http://jakub.hucin.cz/hudba.htm>>

Lauster, P. *Sebepoznání a seburčení: osobní růst* [online].[cit. 2012-03-11]. Dostupné na:
<<http://monalisa.bloguje.cz/621586-sebepoznani-a-sebeurceni.php>>.

SEZNAM ZKRATEK

doplň.	doplněné
přepr.	přepracované
viz kap.	odkaz na kapitolu
viz násl. kap.	odkaz na následující kapitolu
vl. jm.	vlastním jménem
vyd.	vydání
vyd. vlast. nákl.	vydání vlastním nákladem

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1

Graf

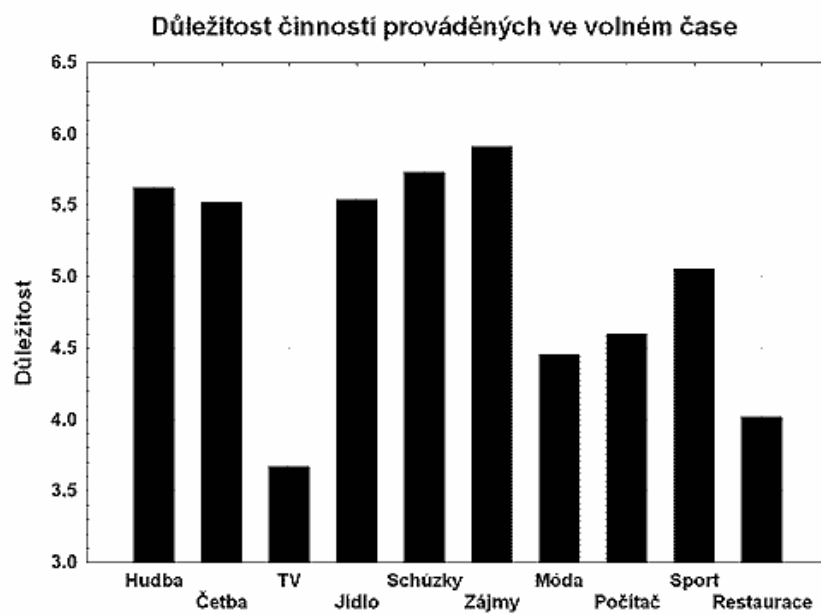
Příloha 2

Výsledky dotazníků a) Respondenti ve věku 15-20 let
b) Respondent: učitel hudby

Příloha 1

Graf:

Důležité činnosti, jež osoby, které byly dotazovány, uskutečňují během svého volného času. Graf představuje vzorek českých studentů. Účastníků výzkumu bylo 106, 45 mužů a 61 žen. Šlo o studenty různých oborů Univerzity Hradec Králové.⁸⁵

85 Franěk, M. *Poslech hudby v každodenním životě: Souvislost s hudební preferencí a strukturou zájmů*. [online]. [cit. 2012-03-05]. Dostupné na: <http://acta.musicologica.cz/05-02/0502s01.html>

Příloha 2

Výsledky dotazníků

Otázky dotazníku určeného pro respondenty ve věku 15-20 let

- 1.) Jak si představujete aktivní využití volného času? Lze jej chápat jako fyzickou aktivitu (např. sport) nebo jsou i jiné způsoby takového volnočasového využití?
- 2.) Jak dlouho se věnujete hře a věnovali jste se dříve hře i na jiný nástroj?
- 3.) Považujete hru na nástroj za smysluplné trávení volného času? Ano - ne
- 4.) Hrajete na nástroj z vlastního zájmu? Ano - ne
- 5.) Co Vám hudba přináší?
- 6.) Myslíte, že Vás hudba změnila, popř. jak?
- 7.) Jste schopni popsat, co cítíte při hře?
- 8.) Všimli jste si nějaké změny na Vašem zdraví (cítíte se lépe, hůř)? Zkuste být konkrétní.
- 9.) Souhlasíte s tvrzením, že „hudba léčí“? Ano - ne
- 10.) Plánujete se věnovat hře dále? Např. stane se Vaším zaměstnáním? Ano - ne

Odovědi respondentů na dotazník:

a) Respondenti ve věku 15-20 let⁸⁶

1.) Jak si představujete aktivní využití volného času? Lze jej chápat jako fyzickou aktivitu nebo jsou i jiné způsoby takového volnočasového využití?	2.) Jak dlouho se věnujete hře a věnovali jste se dříve hře i na jiný nástroj?	3.) Považujete hru na nástroj za smysluplné trávení volného času?	4.) Hrajete na nástroj z vlastního zájmu?	5.) Co Vám hudba přináší?	6.) Myslíte, že Vás hudba změnila, popř. jak?	7.) Jste schopni popsat, co cítíte při hře?	8.) Všimli jste si nějaké změny na Vašem zdraví (cítíte se lépe, hůř)? Zkuste být konkrétní	9.) Souhlasíte s tvrzením, že „hudba léčí“?	10.) Plánujete se věnovat hře dále? Např. stane se Vaším zaměstnáním?	Věk/ pohlaví respond.
Poslech hudby-vlastní produkce i cizí, četba, oprašování znalostí, překlady, studie nového repertoáru, ale i pohybové aktivity – procházka se psem, hraní her s dětmi, jízda na kole, autem.	Kytaře se věnuji přes 10 let a před ní jsem hrála 4 roky na zobcovou flétnu.	ANO	ANO	Emocionální vybití, nedávám své pocity najevo mezi lidmi, ale vkládám je do hudby.	Nemyslím si to.	Ne, je to směs emocí a pocitů.	Křivá záda, občasné bolesti zad, ale nebude to jen od hraní.	ANO	ANO	19 let/žena
Hra na kytaru, klavír, zpěv, koncerty, přátelé, rodina.	7 let, ne.	ANO	ANO	Radost, uvolnění, zábava.	Určitě.	Slovy nepopsatelné.	Cítím se lépe.	ANO	ANO	17/žena
Spíše odpočinek, relaxace - sauny. Bazény, výlety do přírody a vše s tím spojené, záliba ve zvířatech, jízda na kole, bruslích,	7 let na kytaru, 13 let na klavír, 7 let na housle, okrajově flétna, akordeon.	ANO	ANO	Radost, relaxace, dobrou náladu, kultivovanost.	Určitě mě změnila na chování a ideologii	Radost, naplnění, někdy bolest zad, pozadí nohou a	Když cvičím dlouho, bolesti cítím, ale když cvičím podle svého	ANO	ANO	20/žena

⁸⁶ Dotazník byl předložen studentům konzervatoře, kteří se specializují na hru na kytaru. Malý počet respondentů je způsoben tím, že někteří studenti se nevešli do stanoveného věkového horizontu.

plavání.					náhledu na svět.	rukou.	plánu, cítím se dobře.			
Představím si pod tím sport, procházky v přírodě, ale i obohacování se o kulturní zážitky (divadla, výstavy, koncerty). Prostě něco, co mi pomůže se seberealizovat	Na kytaru hraji už 10 let, dříve jsem se zabývala zpěvem.	ANO	ANO	Myslím, že hudba vychovává k lepšímu člověku. Dává radost do života nejen mně, ale i ostatním, kteří hudbu slyší, dokáže lidi spojit.. ovlivňuje moji osobnost, přišla mi jako samozřej má součást mého života. Bez ní bych určitě byla někým jiným.	Jelikož jsem v hudebním prostředí vyrůstala už od malička, příliš jsem nevnímala, jakým způsobem hudba ovlivňuje moji osobnost, přišla mi jako samozřej má součást mého života. Bez ní bych určitě byla někým jiným.	Snažím se soustředit na jednotlivé fráze skladby, chci vystihnout jejich významy, emoce, které mají představit. Při hře na nástroj se sama emocionálně vybouřím pak jsem mnohem klidnější, spokojenější, je to taková terapie.	Studovat hru na kytaru vyžaduje poměrně hodně času stráveného cvičením. Myslím, že právě muzikant, který se každodenně vystavuje této jednostranné zátěži, by měl pravidelně fyzicky cvičit. Občas mě pobolívají záda.	ANO	ANO	18/žena

Otázky dotazníku určeného pro učitele

- 1.) Myslíte, že u mladých lidí, které učíte hře na kytaru, dochází k individuálnímu rozvoji osobnosti? Jak konkrétně?
- 2.) Jak chápete spojení „aktivní využívání volného času“? Je nutné chápat to jen jako fyzické vybití těla při sportu, nebo jinak?
- 3.) Jak jste se ke hře dostali? Z vlastního zájmu?
- 4.) Myslíte, že Vás hudba změnila, popř. jak?
- 5.) Jste schopni popsat, co cítíte při hře?
- 6.) Co si myslíte o tvrzení „hudba léčí“?

b) Respondent: Učitel hudby

1.) Myslíte, že u mladých lidí, které učíte ve hře na kytaru, dochází k individuálnímu rozvoji osobnosti? Jak konkrétně?	2.) Jak chápete spojení „aktivní využívání volného času“? Je nutné chápat to jen jako fyzické vybití těla při sportu, nebo jinak?	3.) Jak jste se ke hře dostali? Z vlastního zájmu?	4.) Myslíte, že Vás hudba změnila? Popř. jak?	5.) Jste schopen/a vyjádřit, co cítíte při hře?	6.) Co si myslíte o tvrzení „hudba léčí“?	Jméno	Věk
Dochází, jakmile zjistí, že investovaná energie do hraní se jim začíná vracet v podobě zúročené námahy. Většina mladých lidí poslouchá hudbu aktivně, ale bere ji jako již něco hotového, něco, co není nutné se „učit“. Hudba prostě „je“ a je - bohužel - všude. Najednou tito lidé zjistí, že sami neumí spojit dva akordy. Nastupuje silná instrospekce. A potom eventuální úspěch, který je korunován zdatně provedeným „kusem hudby“. To je velká odměna, často tak zásadní osobnostní změnu nepostihnou ani rodiče, ale učitel vždy.	Chápu ho jako naprostou samozřejmost, opak by znamenal zakrnění. To platí o všech oborech lidské činnosti. Je to na individuálním ustrojení každého z nás. Někdo aktivně čte noviny, během této aktivity obdará sám sebe velkým osobnostním vývojem. Někdo se při mechanickém provozování „tzv. volnočasových aktivit“ nedozví sám o sobě vůbec nic. Což je odpověď i na druhou otázku. Pokud někdo tak široký a všeobsahující, navíc velmi subjektivní, pojem vměštnává do přehledných „chlívků“ a ještě tyto pochybné kategorizace paušalizuje, hraje si pouze se slovy.	Postupně, klasickým studiem. V určité době mě zkrátka pustilo modelaření, kreslení, psaní básniček a napřimil jsem svůj přetlak pouze na hudbu.	Neřekl bych, že mě změnila, jen ve mně rozvinula to lepší z mých vlastností. Zahrát kus hudby totiž neznamená se něčemu naučit a pak už to celý život umět. Znamená to stále pracovat, hledat, zase odhazovat, poznávat sám sebe. Pokud si na tento tvůrčí proces člověk jednou zvykne, ví, že je to cesta, která nikdy nekončí. Toto vědomí bez konce člověku dává zároveň pocit neustálého naplnění.	Jednoduchou větu na tak obsáhlý soubor pocitů a emocí říct pochopitelně nelze. Rozhodně ale platí, že tyto pocity a emoce vyjadřuji „hrou“, nikoliv „při hře“. Protože hra hudby je natolik pohlcující, že si lze těžko „schovat“ nějaké pocity a paralelně je prožívat spolu s hraním. Samozřejmě že v průběhu např. koncertu je pozornost rozptýlená o obavy, rušivé elementy, soustředění nad okolnostmi, technikou. Při hře „pro sebe“ tyto věci pochopitelně odpadají.	Ta věta je pravdivá v přímém i přeneseném významu. Jako ono lidové rčení znamená, že hudba nám dělá jednoduše radost, zvláště její aktivní provozování. Právě ono má na psychiku dobrý a ozdravný účinek, stejně jako její interpretace jinými prostředky (např. tancem, pantomimou, mimikou). V přímém slova smyslu pak skutečně platí, že některé konsonantní souzvučky mohou působit jako cílená terapie na psychické poruchy, přetížení nervové soustavy. Obojí se dá shrnout do poznání, že čím více do hudby pronikáme, tím více jí potřebujeme ke svému životu.	Lukáš Sommer	28

ABSTRAKT

SOMMEROVÁ, L. Volný čas jako hledání vlastní identity prostřednictvím hudby a její vliv na osobnostní rozvoj člověka. České Budějovice, 2012. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D.

Klíčová slova: antropologie, filozofická antropologie, identita člověka, sebepojetí, adolescence, hudba, vzájemný vztah identity a hudby, osobní rozvoj.

Práce se zabývá využitím volného času po duchovní stránce. Poukazuje na to, že volný čas lze aktivně využít nejen fyzickým vybitím těla. V úvodu se zabývá filozofickou antropologií i antropologií obecně, jakožto vědou o člověku, a uvádí i její historii. Dále se zaměřuje na identitu člověka v souvislosti s hudbou, konkrétně hrou na kytaru, a zkoumá vše z hlediska osobního rozvoje člověka. Práce není zaměřena na identitu národní či problematiku menšin ani se nezabývá dynamickým vývojem v rozvoji identity člověka ve smyslu vývojové psychologie. Blíže se zacíljuje na mládež ve věku 15-20 let, tedy pozdní adolescence. Práce obsahuje dotazníky a rozhovor kytaristů, kteří buď učí, nebo sami na kytaru hrají.

ABSTRACT

Leisure time as searching own identity through music and it's influence on personal evolution of a human

Key words: anthropology, philosophic anthropology, identity of a human, self-concept, adolescence, music, correlation between identity and music, personal evolution

The thesis is concern with using leisure time in a spiritual way. It points to that a leisure time can be spent not just with a physical unload of a body. It concerns with philosophic anthropology as well as anthropology in common at first qua sciences about a human and presents its history. Its concerns with identity of a human in context with music further, concrete playing the guitar and explore everything in the personal evolve of a human way. The thesis is not focused on national identity or minority issues within the meaning of developmental psychology. It is focused closely on a teenagers in age from 15 to 20 years, so the latest adolescence. The thesis includes questionnaires and short sample conversation with guitar players, who teach guitar play.